

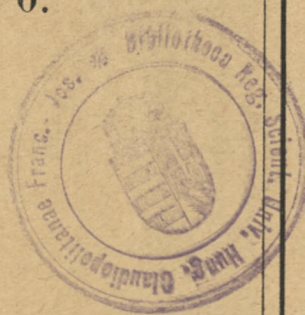
A
NAGYVÁRADI KIR.
JOG- és ÁLLAMTUDOMÁNYI KAR
ALMANACHJA

az 1889—90-iki tanévről.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KÖZLI:

A Z I G A Z G A T Ó.

TIZENHATODIK ÉVFOLYAM.

NAGYVÁRAD,
NYOMATOTT IFJ. BERGER SÁMUEL KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1890.

A

N A G Y V Á R A D I K I R.

JOG- és ÁLLAMTUDOMÁNYI KAR

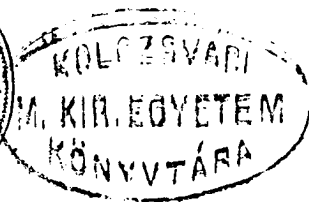
ALMANACHJA

az 1889—90-iki tanévről.

KÖZLI:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A Z I G A Z G A T Ó.

TIZENHATODIK ÉVFOLYAM.

NAGYVÁRAD,

NYOMATOTT IFJ. BERGER SÁMUEL KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1890.

I. Történelmi visszatekintés.

A nagyváradi kir. akadémia b. e. Mária Terézia által alapított 1780-ban. Eleinte ugyan csak a bölcsészeti szakma volt ezen akadémián képviselve, de már 1788-ik évi június hó 17-én kormányrendelet által két évfolyamú jogi fakultással kibővített, mely évfolyamok közül az első 1788. sept. 1-én, a második 1879. évi szeptember 1-én nyitott meg.

1885-ben a tanintézet cs. kir. jogakadémia neve alatt három évfolyamú jogtanodává szerveztetett, mindazonáltal a jogvégzettek csak kivételesen bocsáttattak, még pedig 4 fél évi egyetemi cursus utánpótlása mellett, a jogi szigorlatokra. A tan nyelv német volt. A bölcsészeti tanfolyam pedig még 1850-ben a helybeli premontrei főgymnasiumba, mint ennek 7. és 8 osztálya, beolvasztatott. [Luj / Central University Library Cluj](#)

1861-ben ismét a magyar tannyelv hozatott be, 1867-ben újabb ideiglenes szervezetet nyert az intézet, végre 1874-ben az azon évi május hó 4-én kelt legfelsőbb elhatározással a két magyar egyetem jogi karával egyenjogú, négy évfolyamú teljes jog- és államtudományi karrá alakított át, melynek végeztével a jogtanulók közvetlenül, azaz minden utánpótlás nélkül, de csak egyetemen, jogszigorlatokra bocsáttatnak.

Jelenleg a nagyváradi kir. jog- és államtudományi karnál következő nyolcz tanszék van rendszeresítve, u. m. 1) a római jogra, 2) a jogbölcsészetre és büntető jogra, 3) a nemzetgazdaságtan-, pénzügytanra és a magyar pénzügyi törvényekre, 4) a magyar és osztrák magánjogra, 5) a peres és perenkívüli eljárásra, váltó- és kereskedelmi jogra, (jelenleg üresedésben), 6) a statisztikára és a magyar közigazgatási jogra, 7) a jogtörténetre és egyházi jogra, 8) a politikára, a magyar közjogra s a jog- és államtudományokba való általános bevezetésre. Ezekon kívül a bányá- és tételes nemzetközi jog, a bölcsészet, művelődés-történet, az egyetemes történet legújabbkori része, az államszámviteltan, a törvényszéki orvostan és a közegészségtan is adatnak elő.

II. A jog- és államtudományi kar személyzete.

Igazgató:

Dr. Bozóky Alajos, kir. tanácsos, képesített egyetemi magántanár, a római jog ny. r. tanára, az I. alap-, a jog- és az államtudományi államvizsgálati bizottságoknak, Nagyvárad város törvényhatósági, jogügyi és statisztikai bizottságának, a biharmegyei régészeti és történelmi egylet választmányának, a m. jogászgűlés állandó bizottságának, a Szt.-István társulat irodalmi osztályának tagja, III. szakosztályának másod előadója. Olaszi, Uri-utca, 699/a. sz. a.

Nyilvános rendes tanárok:

Dr. Sipos Árpád, köz- és váltóügyvéd, képesített egyetemi magántanár, az ausztriai és magyar magánjognak ny. r. s a bányajognak tanára, a jogtudományi államvizsgálati bizottságnak e. i. elnöke, az I. alapvizsgálati bizottság, továbbá Nagyvárad város törvényhatósági, bíráló s jogügyi, valamint a m. jogászgűlés állandó bizottságának tagja. Olaszi, Szt.-János-utca, saját házában.

Dr. Molnár Imre, képesített egyetemi magántanár, a nemzetgazdászati, pénzügytan és magyar pénzügyi törvényisme ny. r. s a tételes nemzetközi jognak tanára, az I. és II. alap- és az államtudományi államvizsgálati, továbbá Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának tagja. Szigligeti-utca, saját házában.

Dr. Személy Kálmán, képesített egyetemi magántanár, a statisztika s a magyar közigazgatási jognak ny. r. tanára, a művelődéstörténet előadására feljogosított tanár, az államtudományi államvizsgálati bizottságnak e. i. elnöke, a II. alapvizsgálati, Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának, községi iskolaszékének és statisztikai bizottságának, úgy nem különben Biharmegye statisztikai bizottságának, a biharmegyei régészeti- és történelmi-egylet választmányának tagja, a nagyváradai ipartanodai bizottság elnöke, akadémiai könyvtárnok. Fürdő-utca, Kudelka-fele ház.

Dr. Persz Adolf, sz. sz. m. m. bölcsészeti és jogtudor, h. ügyvéd, képesített egyetemi magántanár, a jogtörténet és egyházi jog ny. r. tanára, az I. alapvizsgálati bizottság e. i. elnöke és az államtudományi államvizsgálati bizottság tagja. Kőfaragó-utca, Ravasz-ház, 855. sz.

Dr. Nagy Ernő, képesített egyetemi magántanár, az encyclopædia, magyar közjog és politika ny. r. tanára, a legujabbkori történet előadására feljogosított tanár, az államtudományi államvizsgálati és a II. alapvizsgálati valamint a m. jogászgűlés

állandó bizottságának tagja s a párisi »Société d'Économie sociale« levelező tagja. Apácza-utca, Csathó-ház.

Dr. Horányi Gyula, képesített egyetemi magántanár, a jogbölcseészet és büntetőjog ny. r. tanára, a II. alapvizsgálati bizottság e. i. elnöke s a jogtudományi államvizsgálati bizottság tagja, a kar jegyzője. Olaszi, Hidegser-utca 19. sz.

Magántanárok:

Dr. Nemes Imre, a bölcseészetből képesített egyetemi magántanár és főreáltanodai r. tanár, Biharmegye közigazgatási bizottságának s a Szt.-István társulat irodalmi osztályának tagja. Olaszi, Apácza-utca, 2. sz. a.

Dr. Horányi Ferencz, az összes gyógytudományok tudora, Nagyvárad város tisztii főorvosa, Biharmegye t. fő- valamint a nagyváradii l. sz. egyházmegye és szentszék orvosa, a közegészségtan és a törvénytudományi orvostan magántanára, a közegészségtan előadó tanára a helybelii l. sz. papnöveldeben. Olaszi, Hidegser-utca 19. sz.

Zboray Tamás, premontrei kanonok rendü áldozár, képesített főgymnasiumi tanár, az államszámvitel magántanára. Olaszi, Uri utca, premontrei társház. Meghalt 1890. évi jan. 22.

Hitszónok:

Dr. Karsch Lollion, l. sz. áldozár, theologiai és bölcseészeti tanár, a m. k. t. egyetem hittudományi karának bekeblezett tagja, sz. széki ülnök, szegények sz. széki ügyvédje, prosynodális vizsgáló, a Szt.-István társulat igazgató választmányának és irodalmi osztályának tagja, az államtudományi államvizsgálati bizottság kültagja. Seminarium.

Könyvtárnok:

Dr. Személy Kálmán, (lásd fent.)

Pedellus:

Korn Lajos, az akadémiái épületben.

III. Vizsgálati bizottságok.

I. Alapvizsgálati bizottság:

Elnöke: *Dr. Persz Adolf*, tagjai: *Dr. Bozóky Alajos*, *Dr. Sipos Árpád*, *Dr. Molnár Imre*.

II. Alapvizsgálati bizottság:

Elnöke: *Dr. Horányi Gyula*, tagjai: *Dr. Molnár Imre*,
Dr. Személy Kálmán, *Dr. Nagy Ernő*.

Államtudományi államvizsgálati bizottság:

Elnöke: *Dr. Személy Kálmán*, beltagjai: *Dr. Bozóky Alajos*,
Dr. Molnár Imre, *Dr. Persz Adolf*, *Dr. Nagy Ernő*.

Kültagjai:

Andrássy János, nagyváradi l. sz. kanonok, sz. széki ülnök,
Beöthy Andor, Biharmegye alispánja.
Bunyitay Vincze, cz. kanonok, a m. t. akadémia tagja, sz.
széki ülnök.
Dobózy Miklós, megyei főjegyző.
Dr. Karsch Lollion, theologiai tanár, sz. széki ülnök.
Rítőók Zsigmond, kir. tanácsos, az ügyvédi kamara elnöke.
Sal Ferencz, kir. tanácsos, Nagyvárad város polgármestere.
Tóth Dezső, megyei főügyész.
Dr. Tisza István, Biharmegye törvényhatósági bizottságának
tagja, országgyűlési képviselő.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Jogtudományi államvizsgálati bizottság:

Elnöke: *Dr. Sipos Árpád*, beltagjai: *Dr. Bozóky Alajos*,
Dr. Személy Kálmán, *Dr. Horányi Gyula*.

Kültagjai:

Dr. Berkovits Ferencz, h. ügyvéd.
Gedeon Ferencz, h. ügyvéd.
Gyöngyössy Lajos, h. ügyvéd.
Hlathy Endre, h. ügyvéd.
Nesztor József, kir. tszéki bíró.
Rádl Ödön, h. ügyvéd.
Rítőók Zsigmond, kir. tanácsos, az ügyvédi kamara elnöke.
Tóth Dezső, megyei főügyész.

IV. Az 18⁸⁹/₉₀ tanév története.

Az idei tanév 1889. évi szeptember elején nyitott meg,
a szokott ünnepélyes módon szept. 15-én.

Reggeli 9 órakor ltdő *Dr. Karsch Lollion*, theologiai
tanár s akadémiai hitszónok, a premontrei templomban előre

bocsátott »Veni Sancte« után énekes nagy misét mondott segédlettel, melynek végeztével a tanári kar s az akadémiai ifjúság a díszterembe vonult. Az ideai megnyitó ünnepélyen lepleztetett le b. e. *Mária Terézia* királynőnek, az intézet alapítójának olajfestményű arczképe, melyet a tanári kar megbízásából, a m. évi jubileumi ünnepély alkalmából márczius 16-án tartott díszülésen hozott kari határozat értelmében, *Ferenczy Ilona* kisasszony egy a biharmegyei régészeti és történelmi egyesület muzeumában lévő egykorú arczkép után igen sikerülten festett le. Pont 10 órakor megjelent *Dr. Schlauch Lőrincz* nagyvárad-i l. sz. püspök úr ő nagyméltósága is, kit a bejáratnál a tanári kar testületileg fogadott és a díszterembe felkisért, hol még *Winterhalter Antal*, *Andrássy János* és *Rudnay Farkas* nagyvárad-i l. sz. kanonokok, *Petrovich Ferencz* apát és nagyvárad-tankerületi főigazgató, *Tóth Dezső* megyei főügyész, *Rádl Ödön*, *Dr. Schweiger Ede* ügyvédek, *Csanády Ákos* kir. alügyész, *Dr. Gedeon Albert* kir. tszéki bíró, *Winkler Lajos* és még többen emelték becses megjelenésükkel az ünnepély fényét.

Dr. Bozóky Alajos igazgató a szószékre lépve, mely fölött *Mária Teréziának* babérkoszorúba foglalt arczképe csüngött, következő beszédet mondott:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mélyen tisztelt tanári kar!

Szeretett akadémiai ifjúság!

Bevett szokás minálunk s bizonyára dicséretes szokás, hogy életünk minden fontosabb mozzanatát, mely reánk nézve mintegy forduló pontot képez, keblünkben megrögzíteni, a jövőre való tekintettel emlékezetessé tenni törekszünk.

Ily fontosabb mozzanat az új tanév kezdete, mely, kivált reánk, nagyváradiakra nézve, semmikép sem lehet közömbös. Hiszen még élénk emlékünkből van a folyó év tavaszán a város, a megye, az egész ország legmelegebb érdeklődése mellett tartott százados ünnepély, mely nemcsak a multnak illő méltánylása, hanem a jövőbe helyezett rendíthetetlen bizalom és remény kifejezése által is a legkomolyabb köteleességeket róttá mireánk.

Be kell ugyanis bizonyítanunk az ország színe előtt, hogy a nagyvárad-i kir. jogakadémia igenis képes betölteni azt a nagy feladatot, melyet felejtethetetlen emlékű alapítója, *Mária Terézia*, reá bízott, hogy t. i. a hazának hasznos polgárokat neveljünk; be kell bizonyítanunk, hogy intézetünk egyáltalában nem tekinthető elavultnak, hanem, hogy ép ellenkezőleg, ez egészséges és korszerű fejlődés minden alapföltételeivel bír, hacsak egy hatalmas kéz a fejlődés útjában levő akadályokat elhárítja.

Avagy állíthatja-e komolyan valaki, hogy a mi intézetünkre manap kevésbé van szükség, mint Mária Terézia korában? És nem tartotta-e a legfelsőbb szentesítést nyert 1874. évi szabályzat is óhajtandónak, hogy a vidéki jog- és államtudományi karok az egyetemi hasonló karokkal üdvös versenyre keljenek? Ha pedig igazságosan ítéljük meg a nagyváradi kir. jogakademia utolsó 15 évi működését, nem kell-e minden elfogulatlan embernek beismernie, hogy a mennyiben az említett verseny lehetséges volt, minden tőlünk kitelhető módon meg is feleltünk annak az óhajtásnak?

Midőn a tekintetes tanári kar f. évi márczius hó 16-án tartott diszűlésében egyhangulag elhatározta, hogy b. e. Mária Terézia királynőnek, intézetünk nagynevű alapítójának olajfestményű mellképét a díszterem számára elkészítteti, abból a meggyőződésből indult ki, hogy az utókor örök hálával tartozik a fenkölt szellemű fejedelemnőnek, a ki a távol jövőbe pillantó éleslátással már a mult században nemcsak fölismerte, hanem a mennyire tőle függött kielégíteni is törekedett édes magyar hazánk szellemi szükségletét. Történetiróink ritka egyetértéssel elismerik, hogy Mária Terézia dicső kormánya a tudomány és köznevelés terén korszakot alkotó volt. Ha egyrésről tagadhatatlan, hogy a fiatal királynőnek annyi oldalról megostromlott trónját egész Európa méltó bámulatára egyedül vitéz őseink páratlan lelkesedése és hősieis önfeláldozása mentette meg, úgy másrésről nem kevésbé tagadhatatlan, hogy a történelem által a »Nagy« jelzővel kitüntetett királynő hajlott korában fejedelmileg viszonzta az őt rajongásig szerető magyar nemzetnek az iránta tanúsított tántoríthatatlan ragaszkodást, még pedig leginkább a tudomány és köznevelés terén tett, a nemzet minden rétegét átható örökbecsű alkotásaival. Mária Terézia ugyanis egészen újjászervezte a már-már teljes hanyatlásnak indult nagyszombati egyetemet, melyet 1777. évben Budára, a nem rég ujonnan felépített királyi palotába helyezett át; gyökeresen átalakította a gymnásiumokat, a leg-zélesebb alapokra fektette a népnevelést; az egész ország számára új nevelési és tanulmányi rendszert (Ratio Educationis) dolgoztatott ki és léptetett életbe, mely az összes közoktatásügyet az egyetemtől le az elemi, vagy miként akkor nevezték, nemzeti iskoláig tüzetesen szabályozta; számos ösztöndíjat alapított a szegénysorsú, de kitűnő ifjak számára, hogy az anyagi eszközök hiánya ne szolgáljon akadályul kiképeztetésök körül; és mindezt az országgyűlés legesekélyebb hozzájárulása nélkül vitte keresztül, mert 1764. évben a rendeknek még sejtelmök sem volt arról, hogy a közművelődés előmozdítása is képezi az államnak egyik legfontosabb feladatát. A mi különösen a jogi kiképeztetést illeti,

mely idáig a lehető legsiralmasabb állapotban tengődött, a meny-nyiben az egész jogtudomány az u. n. természeti jogból, egy kevés római jogból s Verbőczy hármaskönyvének ép oly rövid, mint száraz kivonatából állott — jóformán csakis Mária Terézia nagy reformlépése veté meg alapját a jog- s ezzel rokonságban vagy épen szerves összefüggésben lévő u. n. cameralis tudományok művelésének. Minekutána előbb az örökös tartományok egyetemeit (a bécsit, a prágait, az innsbruckit s a freiburgit) többrendű becses kiváltságokkal felruházta volna, hozzálatott az egyetlen magyar t. egyetem ujjaalkotásához, melyre főleg a jogi kar nagyon is rászorult volt, kibővítette a bölcsészeti kart s orvosi kart is csatolt az egyetemhez. A jogi karnál egyszerre hat tanszéket állított föl Mária Terézia, a természeti jogot a közjog tanszékével egyesítette, a speciális hazai viszonyainkba különben sem beillő hűbér és német közjogot teljesen elejtette, az institutiók és pandekták előadását egy és ugyanazon tanárra bízta, a hazai jog két tanára közül az egyiknek kötelességévé tette a büntetőjog előadását is, és kifejezte abbéli óhaját, hogy a magyar jog minél előbb korszerűen átalakíttassék, kiegészíttessék és megjavíttassék, minek megtörténtével a magyar jog tanítási módszere is megfelelően átalakítandó lesz. Ugyancsak Mária Terézia volt az első, ki nem ugyan a törvényhozás útján, hanem rendelet által szabályozta az ügyvédek, bírák s államtisztviselők qualificatióját s egyszersmind arról gondoskodott, hogy az ifjuság már az iskolában a közszolgálatra kellően előkészíttessék. És hogy ezen az állam jól felfogott érdekében fekvő czél elérése minél inkább biztosíttassék, a nagy királynő röviddel a mélyen siratott halála előtt az ország szívébe áthelyezett m. k. tudományos egyetem mellett öt nagyobb vidéki városban, köztük Nagyváradon is kir. akadémiákat állított föl, melyeknek az vala rendeltetésök, hogy mint az illető országterületeknek legtermészetesebb góczpontjai, magasra lobogtassák a tudomány és felvilágosodás fátyláját s a t. egyetemmel karöltve országszerte és egyarányosan terjeszszék szét a művelődést, a magyar haza szellemi előhaladásának és anyagi gyarapodásának ezen első rendű alapföltételét, mert csak művelt nemzet lehet szabad!

A történelem fényesen igazolta Mária Terézia emez intézkedésének helyességét. Hadd legyen a tudomány-egyetem az ország felsőbb culturalis mozgalmainak és törekvéseinek középontja, fő fő-gyűlhelye, gyűjtő-tükre a művelt európai nemzetek sorában számot tenni kívánó magyar nemzet szívverése, de okvetlenül szükségünk van még oly kisebb góczpontokra, melyek a középpont által szétlővellt fénysugarakat fölfogni, azután részint tovább adni, részint visszalövelleni, s ilyformán a szellemi mun-

kalkodást folyton folyva ébren tartani képesek legyenek. Bármennyire örvendjünk is mint jó hazafiak fővárosunknak, a magyarság symbolumának, gyors fejlődésén és emelkedésén, olyan intensiv fényforrást soha sem fogunk ott teremthetni, mely egymaga elegendő legyen az egész ország bevilágítására, miért is folyton szem előtt kell tartanunk, hogy a főváros fejlődése csak akkor mondható egészségesnek, ha avval a vidék fejlődése is lépést tart, sőt bátran állíthatjuk, hogy a főváros fejlődése a vidéki városok jóllétében gyökerezik, hogy tehát abban az esetben, ha a vidék feltűnően hátra maradna, csakhamar a főváros is el fogna sorvadni, a miből beláthatatlan kár háramlanék az egész nemzetre. Már most a mint a természetben nincs ugrás, ugy a szellemi fejlődésben sincs. Erőnket meghaladó, avagy valódi szükségletünkön túlmenő forcirozott alkotásokkal csak kockázatnók a sikert, mely a talán lassubb de annál biztosabb, mert speciális viszonyainknak inkább megfelelő haladás mellett elmaradhatatlan. Ebben a legtermészetesebb gondolatmenetben látom okát annak, hogy Nagyvárad városa az egész ország színe előtt amaz ünnepélyes kijelentésre érezte magát indíttatva, hogy élénken ragaszkodik a felejthetetlen emlékü Mária Teréziától nyert főtanodájához, melynek az idők végtelenéig való fennmaradását és további fejlődését őszinte szívből kívánja. Ugyanazért a nagyvárad-i kir. jogakademia külsőképen is óhajtott nagy alapítója iránti hálájának kifejezést adni azáltal, hogy a mai tanév-megnyitó ünnepély alkalmából boldog emlékü alapítójának, a biharmegyei régészeti muzeum tulajdonát képező egykoru festmény után készült s jól sikerült mellképével ékesíté föl dísztermét. Jusson eszünkbe, valahányszor e jóságos arcra tekintünk, hogy a nagy királynő szelleme örökösleg mindazon culturális alkotások fölött, melyekkel fejedelmi bőkezűsége hazánkat megajándékozta s hogy azok között egyetlen egy sincs, mely utóbb elhibázottnak, czéltévesztettnak, fölöslegesnek, vagy épen károsnak bizonyult volna, mert valanennyi érett megfontolásnak, a legnemesebb szándéknak s igazán bámulatot keltő politikai mély belátásnak köszöni lételét. E tudat pedig hadf serkentsen bennünket minél hathatósabban azon kötelességeinknek ernyedetlen teljesítésére, melyek reánk, mint ezen főtanintézetnek tanárai és tanulóira háramlanak, mert ezáltal hasznos szolgálatot teszünk a hazának, hisz' a mi idáig hasznos volt, az nem válhatik hirtelenében károssá. Akadémiai rendszerünkről is bátran elmondhatjuk, a mit néhai dr. Pauler Tivadar a Ratio Educationisról mondott, hogy t. i. többen gáncsolják, mint a hányan ismerik. Ne lohaszsa le tehát a gáncoskodók serege a mi buzgalmunkat, hanem nyugodjunk meg abban a tudatban, hogy habár kisebb is azoknak száma,

a kik működésünket közebről ismerik, de ezek legalább egyszersmind működésünk hasznos voltát is elismerik.

És most engedjék meg Önök, ifju barátim, hogy akadémiai munkálkodásukat és magokviseletét illetőleg Önökhöz néhány rövid szót intézzek :

Mindenek előtt arra kívánom Önöket figyelmeztetni, hogy akkor, midőn fötanodánk küszöbét átlépték, igen komoly kötelességeket vállaltak magukra, melyeknek közös forrását a hazaszeretet képezi. Őh bárcsak elég hathatós szavakkal meg tudnám önökkel értetni, hogy mi mindent követel Önöktől mindnyájunknak közös anyja, a mi édes hazánk! No's mindent, a mit csak egy szerető jó anya tulajdon gyermekeitől megkívánhat, nevezetesen, hogy mindenkor csak jó és igaz uton haladjunk, hogy minden tehetségünket, minden erőnket csak neki szenteljük, hogy azt, miszerint mindnyájan, kik e földön születünk, édes testvérek vagyunk, soha egy perczig el ne feledjük, hanem vállalva a közjó előmozdításán, a haza felvirágoztatásán, tekintélyének gyarapításán fáradozzunk. A komoly munkából tehát mindegyikünknek kijutott a maga osztályrésze, az Önöké pedig egyelőre csak a körül forog, hogy magukat a még csak ezután következő nehéz életfeladataikra kellően előkészítsék. Már a közel jövőben tapasztalni fogják, mennyi gond, mennyi küzdelem nehezedik majd vállaikra s mennyi hálával tartoznak előrelátó szüleiknek ama gondoskodásukért, hogy alkalmat nyújtottak Önöknek arra, hogy idejekorán megszerezhessék maguknak a legzeleszerűbb eszközöket, melyekkel a nehéz életküzdelmet fölvehessék és végig harczolhassák. Önök mint jogászok óhajtkák szolgálni a hazát. Ezen a téren csakugyan kiváló szolgálatokat tehetnek a hazának, feltéve, hogy idejekorán megszerzik maguknak a szükséges ismereteket; ehhez azonban multhatatlanul megkívánatik, hogy nap mint nap ernyedetlen szorgalommal látogassák az előadásokat, szivós kitartással tanuljanak és a rendelkezésükre álló minden alkalmat, mely látóköriük kiszélesítésére, ítélő képességük élesítésére, tudományos ismereteik mélyítésére szolgál, minél lelkiismeretesebben felhasználják. E tekintetben ama régi közmondást válaszsák zsinórmértékül: nulla dies sine linea. Életökből vesztenek el minden napot, melyet felhasználatlanul elmulni engednek.

Azonban jegyezzék meg uraim! a tudomány egymagában még nem teszi az embert boldoggá. A világos elme, ha nem járul hozzá a szív nemessége, az emberi társadalomra nézve igen kétes értékű. És nagyon tévednek, kik azt hiszik, hogy a szellemi műveltség magában véve elég hathatós arra, hogy az erkölcsöket nemesbítse. Spenczer Herbert szerint »a szellemi műveltségtől erkölcsnemesítő hatást várni, holott a tények vilá-

gosan az ellen szólanak, már magában véve is nagy izetlenség. Micsoda összefüggés létezhetik, úgymond, a szavakat jelentő írásjegycsoportoknak megtanulása és a magasabb foku kötelesség-érzet kifejlődése között? Képzeltető-e, hogy ama könnyűség, a mellyel valaki a hangokat fennakadás nélkül jegyekkel kifejezheti, egyszermind a jönak gyakorlására is fogja buzdítani? Avagy talán rokonszevet ébreszt az egyszeregy tudása és a szám-művelet ismerete az emberi szívben s a felebarátnak kárára törő szándékot elnyomja? S ki hiszi, hogy a helyesírási gyakorlatok és nyelvtani elemzések képesek az igazságosság érzetét fejleszteni vagy pedig a földrajzi ismeretek az igazság iránti tiszteletet fokozni? Mindezen okok csak oly viszonyban vannak a jelzett eredményekkel, mint a testgyakorlat, mely a kéz erejét fejleszti és a lábakat izmosítja. Azon hit tehát, hogy a tankönyvek és a tudományos olvasmányok az erkölcsöket megjavítják, korunk babonái közé tartozik.*)

Ugyanez áll, uraim! a jog- és államtudományokról is. Bármilyen jártassággal bírjon is valaki ezekben a tudományokban, úgy, hogy mintajogásznak, vagy mintapolitikusnak kellene őt tartanunk, ez a jogi s politikai műveltség egymagában, t. i. vallás-erkölsi alap nélkül, nem fogja a rossznak elkövetéséről visszatartóztatni, sőt felő, hogy mélységes tudományát ép ellenkezőleg a rossznak elpalástolására fogja fölhasználni, mert miután a jognak és a politikának minden ágát-bogát ismeri, nagyon könnyen kapaszkodhatik olyan remediumokba, melyek már előre minden balkövetkezmények ellen biztosítják őt. Hiszen ha nincs semmi szent előtte, miért legyen hazájának java, felebarátjának élete, becsülete, tulajdona szent előtte, kivált ha van elég furfangja, hogy az állami hatalommal való mindennemű összetűzést ügyesen ki tud kerülni? Azért mondja már a bölcs Plató, »erény nélkül a tudományok mind igen károsak.***) és másutt »a tudomány elválasztva az igazságtól és az erénytől, nem egyéb, mint képesség a rossz elkövetésére.***) és ismét »a tudatlanság nem a legnagyobb s nem a legfélemltetesebb baj: a sok ismeret s a sok tudomány, ha rossz neveléssel párosul, sokkal veszedelmesebb.« Előbbre való tehát a vallás-erkölsi alap és csak ezen haladva lehetünk a szó legteljesebb értelmében műveltek s válhatunk hasznos tagjaivá a polgári társadalomnak. Azért intem önöket uraim! hogy csak ápolják szüntelenül keblökben a vallásos érzületet, mely biztos utmutatójuk lesz az életben, míg ha

*) Préparation à la science sociale par la psychologie. V. ö. Frepel »az 1789-ik évi francia forradalom« cz. m. 83. l.

***) Alcibiades. Dridot-féle kiadás 198. l.

****) Menex. 571. l.

kizárólag a tudományhoz folyamodnak, a vallást pedig megvetik, talán már a legelső válság alkalmával a bűn süppedékes ingoványában fognának elmerülni. Arra nem igen találnak példát, hogy alapjában vallásos ember akár polgártársai, akár hazájának megrontására törekedjék, sőt ellenkezőleg a vallásos érzület a leghathatósabbban fokozza az emberekben a törvények és a törvényes rend iránti tiszteletet, a hazaszeretetet és a humanitást, míg megfordítva a vallástalan emberek egész legióját szolgáltatják a legkülönfélébb büntetéseknél, tehát a polgárisult társadalom s a haza ellenségeinek. Ezen megczáfolhatatlan tapasztalatok után, úgy hiszem, a választás a két út között nem lehet nehéz, mert az egyik a becsület, a nyugodt lelkiismeret, a kötelességtudás, az áldásos és a polgártársak hálás elismerésével találkozó tevékenység, ellenben a másik a becstelenség, a lelkifurdalások, a kötelességszegés, az emberiség átkaitól kísért folytonos romlás útja!

És ezzel az ideai tanévet megnyitom.

Azután Dr. Molnár Imre ny. r. tanár a következő értekezést tartotta:

BCU A munkás-biztosításról. Cluj

A nemzetgazdaságtan legfontosabb részét képezte eddig a javak termelésének tana, a létfenntartási eszközök legnagyobb mérvű előteremtése. Különösen jellemzi e törekvés az angol nemzetgazdasági írókat, kik a legujabb időkig a legnagyobb elmeállással a nemzetgazdaságtan ezen részével foglalkoztak.

Századunk ezen a téren csakugyan mesés eredményeket ért is el; a termelés gyorsasága, sokoldalúsága és olcsósága soha nem remélt fokra emelkedett; be lett igazolva, hogy a létfenntartási eszközök gyorsabban szaporíthatók a népesség növekedésénél.

Könnyebbnek látszik s mégis sokkal nehezebb a nemzetgazdaságtan második főkérdésének megoldása: hogy az ilykép előállított javak tömege miképen osztassék fel a társadalom különböző osztályai közt, miképen részesítendők abban a munkások. Ezzel a kérdéssel a múlt idők államférfiai, nemzetgazdái nem sokat foglalkoztak.

Már pedig az anyagi javak bármily mérvű megsokszorozása az emberiségre nézve jelentőséggel nem bírhat, ha e javak csak egyes szerencsés dúsgazdagok kezeiben összpontosulnak, míg az e javakat létrehozó nagy tömegek folyton nagyobb nélkülözéseknek tétetnek ki. A helyes vagyon felosztás, a különböző társadalmi osztályok igazságos részesítése a létrehozott javakban

tehát a mai nemzetgazdaságtan egyik legnehezebb de leghálásabb részét is képezi.

Ezen kérdést nem oldja ugyan meg teljesen, de a megoldásnak egyik láncszemét képezi a munkások biztosítása.

A munkás-osztály jóléte iránt nem volt ugyan egészen közönyös a régibb kor sem, de a teljesen megváltozott munkáviszonyok, iparszervezet egészen más — messzemenőbb — intézkedéseket igényelnek.

A hajdani czéhszerkezet helyébe, mely a munkást több tekintetben korlátozta, de egyuttal annak megélhetést is biztosított, a civilizált államokban az iparszabadság lépett. Ezzel együtt jár a teljesen szabad munkaszerződés, az egyénnek korlátlan rendelkezése személyisége, munkaereje felett.

E korlátlan rendelkezési szabadság azonban, teljesen elszigetelte, önmagára utalta az egyest; kinek sorsa iránt többé sem a társadalom általában, sem a hozzá közelebb álló osztályosorsói semminemű kötelezettséget nem ismertek.

A szabadság eme korlátlansága megülőjévé lett a legtöbb munkás gazdasági existenciájának. A tanulatlan, minden tőkét nélkülöző, egyedül két keze munkájára utalt szegény, igen sok esetben önhibáján kívül, képtelen volt a maró érdekharcban biztosítani gazdasági helyzetét s a legtöbb esetben a szegénységélyezés keserű, megbecsületlenítő támogatásához volt kénytelen folyamodni.

Az új iparszervezet legkiáltóbb hiányain ugyan igyekeztek az államok segíteni így p. o. a felelősségi törvények megalkotásával, a gyáripár szembeszökőbb kinövéseinek gyarítótörvények által való korlátozásával, valamint az önkéntes segélypénztárak megeremtése és gyámolításával; mindmegannyi nélkülözhetlen fontos előintézkedésekkel, mely intézkedések a munkás-osztály helyzete javítására és a socialis béke biztosítására hatékonyan közreműködtek, de a kérdést magát csak megközelítőleg sem oldották meg.

A tudomány már régebben foglalkozott ugyan a munkás-osztály e nagy problémája megfejtésével, de a kérdés megoldásának csaknem reménytelen volta zsibbasztólag hatott magukra az úttörő egyéniségekre is.

Nagy fordulat állott be e tekintetben az egész civilizált világ nézete és törekvéseiben a jelen évtized kezdetével.

A németbirodalmi kormányt illeti meg a dicsőség, hogy a kétségtelenül nagy anyagi áldozatokat is igénylő, bonyolódott, egészen új, merész lépést kezdeményezé s a munkások helyzete biztosítását, komoly kormányprogrammul kitűzte.

Megtámadhatják s czáfolhatják a német kormány tevékenységét a legszenvedélyesebben, lehet hogy a kísérlet több

irányban sikertelen lesz vagy csak nagyon hosszú idő múlva fogja beváltani a kitűzött célok csak kis részét; de annyi bizonyos, hogy nagy dolgokban az erős akaratelhatározás is méltánylandó s hogy csak részbeni sikerek is a milliókra menő munkás-osztály helyzete javításában a legnemesebbek fáradozására méltó.

Mig ugyanis eddig a legalsóbb néposztályok helyzete javítása iránt inkább a tudományos világ, egyes nemzetgazdasági iskolák érdeklődtek, most maga a császári német kormány, maga a birodalmi kancellár Bismarck vette fel a szociálpolitikai reformtörekvéseket programmjába.

Az eddigi felelősségi törvények ismert hibáit az által igyekezett végkép mellőzni, hogy egy egészen új alapot teremtett, a munkaadók magánjogi felelőssége helyébe a munkások kényszerbiztosítását a birodalom támogatása mellett kezdeményezte.

A német birodalmi kormány 1881-ben terjesztette be a birodalmi tanácsnak az első törvényjavaslatot a munkások baleset elleni biztosítása tárgyában s ez alkalommal a következő gyönyörű vezérelvet állította fel szociálpolitikai programja gyanánt: Nemesak a humanitás és keresztény felfogás kötelezi az államot arra, hogy támogatásra utalt tagjairól az eddiginél nagyobb mértékben gondoskodjék, hanem egyúttal az államfenntartó politikának feladata, a népesség birtok nélküli osztályában azt a meggyőződést ápolni, hogy az állam nemesak szükséges, hanem jótékony intézmény. E célból felismerhető, közvetlen előnyök által, melyeket a törvényhozás biztosít, oda vezetendők, hogy az államot ne csak a társadalom kedvezőbb helyzetű osztályainak védelmére — hanem az ő szükségleteiket és érdekeiket is szolgáló intézménynek tekintsék.

A javaslat indokolása kimondja, hogy a felelősségi törvény nem érte el célját, hogy hosszadalmas perlekedéseket elkerülhetetlenné tesz s ez által a szociális békét folyton jobban aláássa s egyúttal kiemelte, hogy oda kell törekedni, miszerint a szociáldemokraták csábítása ellenében a munkás-osztályban azon meggyőződés megerősödjék, hogy az állam kész érdekükben hatékonyan fellépni s hogy az állam nyíltan s tényleg elismeri, hogy a népesség alsóbb osztályairól gondoskodni kötelessége.

Gyors egymásutánban következtek a németbirodalmi kormány javaslatai a betegség- és baleset elleni biztosítás tekintetében s a kormány rövid idő alatt ezért is ért; mert, habár a törvényjavaslatok többszöri megújítása mellett, már 1883-ban megalkotta a munkások betegség elleni biztosításáról és 1884-ben a munkások baleset elleni biztosításáról szóló törvényeket.

A szociális program továbbfejlesztéseként 1887. nov. 17-én becsajjtotta közzé a kormány az aggkor- és rokkantság elleni

biztosításra vonatkozó alapelveket azon czélből, hogy a tudomány és gyakorlat embereinek alkalmat adjon azok elbírálására s esetleg ellenjavaslatok tételére.

Ezen alapelvek s részint a kormánynak e tárgyban rövid idő alatt megújított törvényjavaslatai a bírálatok egész özönét hozták létre, melyek már ma alig áttekinthetők; de a melyek kétségtelenül a kérdés nagy horderejéről, másrésről pedig a német tudományos világ komolyságáról tesznek tanuságot.

Ha mindenben áll az, hogy a kezdet nehéz, úgy kétségtelenül áll ez oly socialis problémánál, melynek megfejtésétől millio és millio embertársunk jóléte, boldogsága függ. Ezen javaslat főbb elveit csak futva érintem, miután a javaslat legfontosabb hiányát tüzetesebben kívánom ismertetni.

A létesítendő aggság és rokkantsági biztosításról szóló törvények a német birodalom 12 millió polgárára terjednének ki. A javaslatok indokolásában erre nézve fel van hozva, hogy a törvény csak ily széles alapon, tartós járulék fizetése mellett végrehajtható. Hacsak egyes foglalkozási ágakra, vagy a birodalom egyes területeire terjedne ki, úgy az sok bajt eredményezhetne, így p. o. ha egy a biztosításra kötelezett munkaágból az elbocsájtott munkás egy biztosításra nem kötelezett munkaágra menne át, elveszitené biztosítási igényét; az egyes osztályok kiemelése a nembiztosítottak irigységét keltené fel; és végre minél nagyobb a biztosítottak köre, annival könnyebb a terhek viselése.

Kétségtelenül nagyon óhajtandó, miszerint a gazdaságilag gyengék lehetőleg mind felkaroltassanak; de másrésről tagadhatlan, hogy egyidejű szabályozása a biztosítás kérdésének ily nagy kiterjedésű körre nézve nagyon veszélyes is lehet, könnyen megeshetik ugyanis, hogy az egész nagy biztosítási művelet nagyon schemaszerűleg fog foganatosittatni, hogy a főtekintet az lesz, mikép lehet az egész műveletet a legegyszerűbben végrehajtani — nem pedig az, hogy a kitűzött további czél elérésére szükséges individualizálás vagyis a körülmények s egyéni viszonyok lehető számbavétele mellett történjék.

A kormány összes javaslatai a járadék-biztosítást fogadják el a tőke-biztosítási rendszer helyett s ez helyes is, mert csak a járadék-rendszer mellett lesz biztosítva a munkás, hogy az ő időszaki illetményei javára esnek, míg a tőke-biztosítás esetén az könnyen másra fordítható vagy elpazarolható s így a biztosítás czélja megsemmisülhet. A biztosítási alaphoz járulnak a munkaadók, a munkások és a birodalom, mindegyik $\frac{1}{3}$ részben: míg az igazgatási költségeket a két első osztály fedezi.

A birodalom hozzájárulása nélkül a kormány lehetetlennek tartja a biztosítás keresztül vitelét, mely részben indokolt

a szegényügyi teher bekövetkező megkönnyebbedése és, másrésztől a munkásosztálynak a közvetett adók általi súlyos megterhelhetése folytán, de másrésztől veszélyes a birodalmi hozzájárulás, mert ez a biztosítás keresztülvitelében természetesen korlátozni fogja az önkormányzatot. Habár az igazgatási költségekhez a birodalom állandóan nem járul is, azért egyszersmindenkorra adhat bizonyos összeget vagy p. o. a posta portómentességet, ami ily nagy kiterjedésű intézménynél nagy összegekre rugna, másrésztől pedig az állam ily nagy fontosságú, a szociális békét szolgáló intézményből hasznot nem húzhat.

A biztosítási szükségletet a javaslatok kétféle rendszer mellett teremtik elő, míg ugyanis a birodalmi harmad a kivetési-rendszer szerint, addig a munkaadók és munkások $\frac{2}{3}$ -a a tőkefedezeti rendszer szerint szedethetnek be. A kivetési-rendszer mellett az évi járulékok csekély, mert a fizetendő járulékok csak az évi valódi szükséglethez idomulnak.

A javaslatok szerint ezen kivetési-rendszer a munkaadók és munkásokra nem alkalmazható, mert a későbbi nagy teher emelkedés a későbbi munkás nemzedékre nehezdednek; míg ellenben a birodalom hozzájárulásánál azért helyesebb ez a rendszer, mert az államok rendszeresen csak az évi tényleges szükségletéről gondoskodnak, s a jövőben felmerülhetők költségek fedezésére pedig az állampolgárokat nem terhelik.

De a tőke fedezeti-rendszer mellett egybegyűjtendő nagytőkék is veszélylyel járhatnak, már pedig csak az állami $\frac{1}{3}$ mintegy 52 millió márkát tenne ki évenként s így milliárdokról lenne szó; ily összegek elhelyezése pedig a kamatlábat lenyomhatná s az értékpapírokárfolyamat veszélyesen felemelhetné. Ily nagy tőkék mellett tőkemegsemmisítések is előfordulhatnak hosszú idők folyamán s ez esetben azok pótlásáról az államnak újból kellene gondoskodni.

Ezek ellenében a javaslatok ellenzői a munkaadók és munkásokra nézve is a kivetési-rendszer alkalmazását óhajtják, mert a tőkefedezeti-rendszer mellett esetleg oly magas praemiumok állapíthatnak meg, hogy a jövő munkásnemzedék kedvezményeztetik a mostani terhére. Már pedig ezt okvetlenül kerülni kell; mert míg Németország egyedül áll az állami kényszerbiztosítás terén, addig egyedül a német termelés lesz súlyosan megterhelve a többi államok termelőivel szemben. A német ipart tehát ezen időszakban különösen kimélni kell, s nem szabad a tőkefedezeti-rendszert alkalmazni, hanem a kivetési-rendszer alapján lehetővé kell tenni, hogy a kezdetben kisebb, de később folytonosan növekedő terheket az iparvilág megszokja s azokat lassankint a termelési költségek közé foglalja.

E kérdésre vonatkozólag számtalan módosítás lett indit-

ványozva, így a többi közt a kivetési-rendszer oly formája, hogy ne csak az évi szükséglet legyen általa fedezve, hanem hogy az évi járulékok az első években nagyobbak legyenek a szükségletnél s az így képződő többlet a később bekövetkező nagyobb szükséglet fedezésére legyen fordítható.

A biztosítási ügy tulajdonképeni vívói a javaslat szerint a foglalkozási szövetkezetek szerint alakított körök illetve az azok kebelében alakított biztosító-intézetek.

Utoltjára hagytam a járadék nagyságának kérdését, miután a kormányjavaslatok ezen intézkedései lettek legerősebben megtámadva; még pedig nemcsak az összes kényszer-állami biztosítást teljesen elítélő írók részéről, hanem oly neves írók által is, kik különben az ügynek barátai s annak keresztülvitelén a legkomolyabban fáradoznak.

A járadék nagysága a javaslatok szerint különböző a férfi és a női munkásokra nézve, amennyiben az utóbbiak csak $\frac{2}{3}$ -át kapják a férfi munkások részére megállapított összegeknek.

A járadék két nemével találkozunk a javaslatokban t. i. a rokkantsági és aggsági járulékokkal s az első nagyobb mérvű. A rokkantsági járulék minimuma ugyanis 120 márka, melynél az aggsági járulék nagyobb nem is lehet. Ezen minimum 15 évi biztosítás után 4 márkával emelkedik évenként egész 250 márkáig, mint maximalis összegig.

Az aggsági járulékot vagyis 120 márkát a keresetképeségre való tekintet nélkül megkapja, aki élete 70-ik évét betöltötte, hamár előbb rokkantsági járulékot nem kapott.

Miután a legkevesebb biztosított munkás éri el a 70 évet, hogy már előbb rokkant ne legyen, sőt a legtöbb munkás el sem éri azt — azért az aggsági járulék nagyon csekély gyakorlati jelentőséggel fog birni. Úgy, hogy a járulék melyet rendszeren fizetni fognak, a rokkantsági járulék lesz.

Ha az így megállapított járadékokat a baleset elleni biztosításról szóló törvényben meghatározott tételekkel összehasonlítjuk, több méltánytalansággal találkozunk.

A baleset folytán rokkanttá lett munkás járadéka a legtöbb élvezett munkabérének $66\frac{2}{3}\%$ -a egész 2000 márka munkajövedelemig, míg a mostani javaslatok szerint a többi rokkantak 120—250 márkát kaphatnak.

Ha egy közönséges német munkás közép keresete 420 márka, úgy az mint baleseti rokkant 280 márkát kap vagyis $\frac{2}{3}\%$ -ot, de ha bére 2000 márka volt, járadéka 1333 márka is lehet. Honnan van ez a hátrányozás a rokkantak utóbbi osztályának, kik csak 120—250 márkát kaphatnak.

A javaslatok a fedezet előteremthetlenségét hozzák fel; de

még ha ez állana is — amit sokan tagadnak — nem szabadna a baleset rokkantjait annyira kedvezményezni, hanem az összes rokkantakat oly járadékban kell részesíteni, melyhez az eszközök előteremthetők.

Hátrányozva lennének az aggság és rokkantság biztosítottjai annyiban is, hogy míg a baleset rokkantjainak hátramaradt családtagjai, neje, gyermekei ellátásban részesíttetnek, addig ez utóbbiaknál ez is elmarad.

Teljesen helytelen és veszélyes a javaslatok azon intézkedése, hogy a járadék nagyságát, annak maximumát és minimumát nem a biztosítottak munkabére alapján megállapítandó perzentekben, hanem minden biztosítottra egyaránt 120—250 márka közti összegben szabja meg.

Statisztikai adatok alapján ki lett mutatva, hogy a német közönséges munkások több mint felénél ily módon oly magas járadékok jönnek ki, melyek az élvezett munkabérek $40\text{--}66\frac{2}{3}\%$ -át messze túlhaladják; míg ellenben a tanult munkásoknál, kiknek szociális kibékitése a főczél, a $40\text{--}66\frac{2}{3}\%$ sem éretik el.

0.80 mark napidíj mellett, mely pedig a munkás-osztály nagy tömegénél fordul elő, a 40% -kal megszabott minimál járadék csak 96 márkát tenne, a $66\frac{2}{3}\%$ -dal megszabott maximal járadék pedig 160 márkát, tehát a javaslatok 120—250 márkában sokkal többet adnak, ami egyrészt felesleges megterhelését képezi a munkaadóknak, másrészt pedig demoralizáló hatással lesz a közönséges munkásokra, azokat mintegy ösztönzi a munka abbahagyására és a járadék minél hamarábbi kivívására.

A járadék ezen fixirozása ellenkező hatással lesz a műveltebb, magasabb fizetésű munkásokra.

A kinek napidíja egy márkánál nagyobb, már nem kapja minimum gyanánt az évi bér 40% -át s maximumként a 66% -ot. $1\frac{1}{5}$ márka napidíj mellett az évi jövedelme 450 márka s így a 120 márka minimal járadék nem több az évi 26% -nál, a maximal 250 márka pedig 55% 66 helyett.

4 márka napidíj illetve 1200 márka jövedelem mellett a 120 márka csak 10% s a maximal 250 márka is csak 21% 40 illetve $66\frac{2}{3}$ helyett.

6 márka napidíj illetve 1800 márka jövedelemnél, a mely a baleseti biztosításnál még mindig figyelembe vétetik, a 120 márka minimum csak 6% a bérnek 40 helyett és a 250 maximum csak $12\frac{5}{10}\%$ $66\frac{2}{3}$ helyett.

A járadékok ily mérvű megállapítása tehát egyik irányban sem fog üdvösen hatni s nem felel meg azon követelménynek, hogy a munkásnak tisztos megélhetést biztosít.

Ez utóbbi cél csak úgy lesz elérhető, ha a járadék — úgy mint az állam hivatalnokainál — mindenkor a tényleg fennforgó állapotok vagyis a munkások életviszonyai szerint állapítatik meg, amelynek igazságos mértékét pedig csak a munkás napi-bére képezheti.

Ennek a fokozatnak mellőzése, a javaslatok megbocsájt-hatlan hibája s ellenkezik mindazokkal az alapelvekkel, melye-ken a német gazdasági rend nyugszik.

Ezen sablonszerű egyenlősítése a járadékoknak lemondást képez azon alapelvről: hogy a rokkantak és aggmunkásoknak egy az ő munkaképességük idejében megszokott életmódjuk-hoz mért járadék adatik, vagyis lemondás a rokkantság és aggsági biztosítás eddig hirdetett főcéljáról.

A kormányt az individualisálás elejtése és az egységes járadék megállapítására két körülmény vezette; egyrésről a nagyobb szükséglet, melyet nem vélt előteremthetőnek és az administratio keresztülvitelének lehetetlensége. Neves írók részéről be lön igazolva ezen aggályok tulságos volta.

Az individualisálás elejtését — mint melynek folyománya az egységes járadék — ezen írók mind úgy tüntetik fel mint képtelenséget, amely sértő igaztalanságot eredményez s amely intézmény távolról sem képes a munkás-osztályok kibékítését a fennálló társadalmi renddel létesíteni, tehát az egész biztosítási törvényhozás főcélját, sőt épen ellenkezőleg ezen erőszako-s egyenlősítés, mely egészen ellentéte a hivatalnokok iránt követett elveknek, az eddigi önkéntes munkásszövetkezetek által fenntartott gyakorlattal, a betegség és baleset elleni biztosítási törvények intézkedéseivel — a munkás-osztályban csak elkese-redést szülhet s mint Schäffte magát kifejezi: Ezen egyenlősítés folytán kibékítés helyett csak gúnyt és gyűlölséget arat a kormány.

Mindezek folytán a további eljárás csak az lehet, hogy a kormány az individualizálás nagyobb figyelemre méltatása mel-lett újabb átdolgozott javaslattal lépjen fel.

A felmerült nehézségeknek nem szabad a kormányt a további munkától visszarettenteniök; mert nem a végrehajtás többé-kevésbé kényelmes volta, hanem a lehető legnagyobb socialpolitikai eredmény képezi a törvényhozás célját.

Ha e munka folyamán még évek telnek is el, ha a kor-mány ez újabb kezdeményezése is eredménytelen marad, mind-ez könnyebben elviselhető, mint hogyha a nehézségek elől úgy térünk ki, hogy magát a nagy művelet főcélját egyszerűen elejtjük.

A német kormány és törvényhozás által kifejtett ezen csaknem egy évtizedes tevékenység nem maradt hatástalan a

többi államokra. Így Ausztria már 1887-ben megalkotta a balesetek elleni biztosításról szóló törvényt.

Angliában, hol a régóta meggyökeresedett munkásszövetkezetek az önszegély elve mellett a munkásosztály minden irányú bajait lehetőleg orvosolni igyekeztek s hol az önszegély a munkások keresetképtelensége esetére a legcsodálandóbb biztosítékokat volt képes létrehozni — utóbbi időben nevezetes változása állott be a nézeteknek, amennyiben a kényszerbiztosításnak a birodalom befolyása mellett mind erősebb szószólói lépnek fel, így p. o. Blaklay már 1878-ban készített egy tervezetet a kényszerbiztosításról s míg azt kezdetben egyszerű utópiának tekintették, később a legtekintélyesebb emberek által is fel lett karolva úgy, hogy 1885-ben már az angol parlament egy bizottságot küldött ki a tervezet megvizsgálására, mely ha azt el nem fogadta is, de az eszme ott alaposan megvitattatott és pártolókra talált.

Ami végre Magyarországot illeti, mi e kérdések fejtegetésétől még távol állunk. Igaz ugyan, hogy a mi munkásviszonyaink e tekintetben szerencsésebbek, de azért ha nem is törvényhozási, legalább tudományos előkészítése a kérdésnek itt is helyén való. Az ez év őszén megtartandó magyar-jogászggyűlés elé lett is egy idevágó kérdés terjesztve t. i. »Valjon a munkások kényszerű biztosítása a gyári üzem folytán bekövetkező balesetek ellen törvényhozási úton rendezendő-e?« Tehát a munkás-biztosítás nagykérdésében az első lépés egy tudományos tekintély a magyar jogászggyűlés által kezdeményezettett.

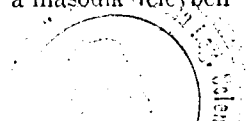
Ezzel a megnyitási ünnepély véget ért.

A jogtanári karra vonatkozólag a következő adatok említendők:

A törvénykezési eljárás, kereskedelmi és váltójog tanszéke még mindig üresedésben lévén, a m. évi szeptember hó 7-én 38112 sz. a. kelt magas rendelettel ismét Dr. Sipos Árpád ny. r. tanár bizatott meg a törvénykezési eljárás, majd pedig a m. é. szept. 14-én 39130. sz. a. kelt rendelettel a kereskedelmi és váltójog helyettesítésével is, míg az alább érintendő oknál fogva nevezett tanár az ausztriai magánjog előadása alól fölmentetvén, ennek ellátásával Dr. Bozóky Alajos igazgató lett megbízva.

Dr. Nagy Ernő ny. r. tanár a f. évi május 2-án 16007 sz. a. kelt magas rendelettel f. évi febr. 1-től kezdve az első ötödévi fizetési pótlék élvezetébe léptettetett elő.

Zboray Tamás, az államszámviteltan magántanára f. évi január hó 22-én elhalálozván ezen tantárgy a második félévben nem adatott elő.

Dr. Hoványi Ferencz, a tszéki orvostan és közegészségtan magántanára a m. évi nov. 8-án 14059 sz. a. kelt magas rendelet értelmében a tszéki orvostant a jelen tanévtől kezdve csak minden második félévben fogja előadni, s már a lefolyt tanév II. felében nem is adta elő.

Nagyvárad-városnak a jogakademiák fentartása és korszerű fejlesztése tárgyában a múlt évben a nagyméltóságú kormányhoz és az országgyűléshez intézett feliratát több törvényhatóság pártolván ezek is hasonló értelemben fölirtak az országgyűléshez.

A beiratások befejeztével constatáltatott, hogy az államtudományi tanfolyamra hallgató egyáltalában nem jelentkezett. Ezen körülmény lehetővé tette, hogy az 1889: XXVI. t. cz. végrehajtása tárgyában a nm. vallás- és közoktatási mininister ur m. évi 28300 sz. a. kelt szabályzatával megállapított új tanulmányi rend a jövő 1890/1 tanév helyett már az imént lefolyt 1889/90. tanévben volt ezen kir. jogakademián életbe léptethető. Az átmenet minden nehézség nélkül ment végbe. Az államtudományi szaktanfolyam teljesen szünetelt, a már m. évi július 25-én 29629. sz. a. kelt magas ministeri rendelettel helybenhagyatott első félévi tanrend pedig csupán annyiban módosított, amennyiben az ausztriai magánjog Dr. Sipos Árpád ny. r. tanártól, azért mert a magyar magánjogon kívül amugy is még a törvénykezési eljárást, valamint a kereskedelmi és váltójogot is kellett előadnia, elvétellett és Dr. Bozóky Alajos igazgató által helyettesítetett.

Ugyancsak a fentidézett törvény értelmében három negyed-évi joghallgató, névszerint Gyíng Rezső, Kelemen Lózséf és Verner Kálmán, az előbbi kettő Alap-féle 210 frtos, az utóbbi M.-Teréczia-féle 150 frtos ösztöndíjának meghagyása mellett a nm. vallás- és közoktatási m. kir. minster úr f. é. febr. 18-án 4878. sz. a. kelt magas rendelete alapján már a 7-ik félév befejeztével végbizonyítványt nyert.

Az előadások a felsőbb helyen jóváhagyott tanrend szerint a törvényes szüneteken kívül szakadatlanul folytak egész 1890. évi június hó 7-ig. F. évi jan. 21-én a városi tanács azt kívánta ugyan az igazgatóságtól, hogy az akademia a városban uralkodó influenza-járvány miatt január 31-ig bezárassék, de ezen kívánságnak részint az I. félévnek külömben is küszöbön állott befejezésére, részint pedig az 1876: 14. t.-cz. 34. §-ára való tekintettel, melynek értelmében az egyetemeknek ilyen okból leendő bezáratását csak a belügyminister úr rendelheti el a közoktatási minster meghallgatása alapján, illetékes helyről

pedig erre vonatkozólag utasítás nem érkezett, eleget tenni nem lehetett.

Az alap- és államvizsgálatok f. évi június 12-től 26-ig ejtettek meg.

Gyakorlati előadásokat az idén is tartottak: *Dr. Bozóky Alajos* igazgató-tanár *Gaius* Commentárjaiból és a pandektajogból, *Dr. Sipos Árpád* ny. r. tanár a kereskedelmi jogból, *Dr. Személy Kálmán* ny. r. tanár a statisztikából, *Dr. Nagy Ernő* ny. r. tanár a politikából, *Dr. Persz Adolf* ny. r. tanár a jogtörténetből, *Dr. Horányi Gyula* ny. r. tanár a büntetőjogból és a jogbölcseletről.

Ugyancsak a lefolyt tanév I. felében *Dr. Nagy Ernő* ny. r. tanár, a ki az államtudományi tanfolyam szünetelése miatt csak az encyclopaedia előadásával volt elfoglalva, a nm. vallás- és közoktatási m. kir. minister urnak m. é. 48002 sz. a. kelt engedélye mellett kísérletképen seminariumot tartott, melyben összesen 8 joghallgató vett részt, kik közül 6-an (névszerint *Buday József*, *Némethy József*, *Kelemen József*, *Nedelku János*, *Maurer Frigyes* negyed, és *Tóth Jenő* harmad éves joghallgatók) dicséretre méltó dolgozatokat szolgáltatottak, melyek részben az önképző-kör által az igazgató engedélyével és támogatásával az I. sz. tanteremben rendezett felolvasások során be is mutattak. A f. évi április hó 2-án 264 sz. a. tett felterjesztésében az igazgató a tanári kar által is helyeselt azon nézetének adott kifejezést, hogy a seminariumok csak is az akademiáknak külsőben lévő újjászervezése alkalmával volnának életbeléptetendők, mert azok multhatatlanul bizonyos költségtöbbletet igényelnek, azonfelül pedig csak olyformán illeszthetők be az akademiák szervezetébe, hogy egy-egy ilyen seminarium mind az illető tanárnak, mind az abban résztvevő joghallgatóknak bizonyos heti óraszámban speciál collegiumként betudatik.

Végül említendő, hogy a második félévben a negyedéves joghallgatók, kik a múlt évben az államtudományi tanfolyamot látogatták, a statistika újbóli hallgatása alól fel voltak mentve.

A helybeli »Szépitési-Egylet« által az akadémia dísztermében 1889. november és deczember, valamint 1890. évi márczius és április hónapokban rendezett népszerű tudományos fölolvasások, melyekben az akadémiai tanárok is részt vettek, igen látogatottak voltak s így az akadémia az idén is Nagyváradon a közművelődésnek bizonyos középpontját képezte.

1889. évi október hó 4-én a tanári kar s az akadémiai ifjuság testületileg jelent meg a helybeli I. sz. székesegyházban

6 cs. és apostoli kir. Felsege legmagasb névnapja alkalmából tartott ünnepélyes hálaadó isteni tiszteleten.

Akademiánk történetében fényesen kimagasló eseményt képez nm. gr. *Csáky Albin* vallás- és közoktatási m. kir. minister úr látogatása. F. évi junius hó 17-ike volt amaz emlékezetes nap, melyen az akademia ő nagyméltóságát falai között fogadhatni szerencsés volt. Délután 4 óraker érkezett a minister *Dr. Schlauch Lőrincz* püspök, *Dr. Markusovszky Lajos* ministeri tanácsos, *Dr. Nogáll János* fölszentelt püspök, *br. Döry József* főispán, *Sal Ferencz* kir. tanácsos, polgármester, *Bunyitay Vincze* cz. kanonok, akademiai levelező tag és *Géczy Lajos* püspök-uradalmi főtiszt kíséretében.

A kapunál *Dr. Bozóky Alajos*, kir. tanácsos, igazgató fogadta a magas vendégeket s rövid üdvözlő beszéd után végig kalauzolta a ministert az akademia összes helyiségein. A ministert láthatólag kellemesen lepte meg az egész intézet; egyenkint megnézte a tanárok tanácskozási termét és olvasó termét, a könyvtárt, a tantermeket, a vizsgálati termet, az igazgatói helyiséget, a dísztermet. A díszteremben az igazgató egyenkint bemutatta a tanári kar összes tagjait, kiket a minister szívélyesen üdvözölt és kik előtt mély sajnálatát fejezte ki, hogy a m. évi jubileumi ünnepélyre el nem jöhetett.

A püspök úr ő nagyméltósága azon kiváló jóindulatánál fogva, melyet jogakademiánk iránt kezdettől tanusítani kegyes volt, alkalmas pillanatban arra kérte a ministert »csak ezt a mi jogakademiánkat ne bántsa!» mire a minister kijelenteni méltóztatott, hogy esze ágában sincs azt megszüntetni, sőt ellenkezőleg legalább egy-egy bölcsészeti karral megtoldva kisebb egyetemekké kívánja a fenmaradt kir. jogakademiákat fejleszteni, mert meggyőződése szerint ezek az intézetek igen jól felelnek meg feladatuknak, sőt hallgatóságuk csekélyebb számánál fogva, mely az individualisálásnak is inkább kedvez, bizonyos tekintetben még jobban, mint a tulságos nagy népességű egyetemek, annál inkább meg fogják állani helyöket mint kisebb egyetemek. »Akkor — viszonzá a püspök — én is adok mindjárt egy kart (a theologiait) az új egyetemhez.»

A rövid idő daczára szintén szóba került doctoratus-kényszerre vonatkozólag a minister oda nyilatkozott, hogy az is nem sokára el fog dőlni, de ehhez a kérdéshez az igazságügyi ministernek is van szava, azonban nincs kizárva, hogy az ügyvédi és birói vizsgálat egyidejű szigorítása mellett a kötelező doctoratus el lesz ejthető. A minister úr ő nagyméltóságának nyájas leereszkedése és őszinte jóindulatról tanuskodó lekötelező modora minden jelen-

levőben a legjobb hangulatot keltette. Azután kezét fogva az igazgatóval, a tanári kar hódolatteljes bucsúzása mellett a szomszéd főgymnasiumot kereste föl a miniser kíséretével együtt.

Este 8 órakor a püspök magas vendége tiszteletére fényes estebédet adott, melyre az akademia igazgatója is hivatalos volt.

Ezen magas ministeri látogatás kétségen kívül szerencsés fordulópontot fog képezni a nagyváradi kir. jogakademia történetében, amennyiben alapos a remény, hogy főtanodánk az 1874. évben kezdeményezett, de azóta sajnos stagnatioba jutott továbbfejlesztés útján már a közel jövőben örvendetes felvirágzásnak fog indulni. Adja Isten!

A lefolyt tanévben az akademiai ifjuság kebeléből két joghallgatót ragadott ki a halál u. m. *Missies Viktor* és *Mladin Virgil* első éves joghallgatókat, f. évi január 22-én pedig *Zboray Tamás* főgymnasiumi rendes tanár és az államszámviteltan magántanára hunyt el. Az utóbbinak lelki üdvéért tartott gyászisteni tiszteleten a tanári kar és az ifjuság testületileg jelent meg.

Részvétét fejezte ki a kar az illető tanártestületeknek *Dr. Horinka Imre* Césj *Dr. Haydú Mihály* győri kir. jogakademiai, *Dr. Apáthy István* budapesti egyetemi, *Dr. Beliczay Jónás* kecskeméti, *Lator Bálint* m.-szigeti, *Dr. Demkő Imre* kassai kir. jogakademiai tanárok, *Dr. Haydu Gyula* helybeli főreáliskolai és *Zboray Tamás* helybeli premontrei főgymnasiumi tanárok halálesetei alkalmából.

Gróf *Andrássy Gyula* volt magyar miniszterelnök és külügyminiszter halála alkalmából az országos gyász jeléül a gyászlobogó tüzetett ki az akademia épületére, a megboldogultnak emléke pedig a haza körül szerzett elévülhetetlen érdemeire való tekintettel jegyzőkönyvbe iktattatott.

V. A tanárok irodalmi működése.

Dr. Bozóky Alajos igazgató-tanártól megjelent:

1) Megnyitó beszéd a tanév elején; lásd jelen Almanach 7 s köv. ll.

2) Vélemény és indítvány a magyar jogászgyűlés állandó bizottsága által kitűzött következő kérdés fölött: »kivánatos-e és mily irányban a jogi szakoktatás reformja tekintettel egyetemi és akademiai oktatásunk tan- és vizsgarendszerére? Kivánatos-e különösen annak gyakorlati irányát emelni s ha igen,

mily intézmények behozatala s mily változtatások eszközölése által? • Megj. a Magyar Jogászgyűlés 1889. Évkönyve I. kötetében 190—205. ll.

3) A közös végrendeletek. Jogt. Közl. 1889. évf. 34. sz.

4) A jogi szakoktatás reformja, az »Egyetemi Lapok« 1889. évf. 39. számában.

5) Felolvasások Rómában; felolvasás, Nagyvárad, 1889. 19 lap.

6) Apáthy István, necrolog. Kath. Szemle. 1890. évf. I. füzetében.

7) Reinhold, D. Lehre vom Klagegrunde, den Einreden u. d. Beweislast, Berlin 148 l. Ismertetés a Jogt. Közl. 1890. évf. 12. számában.

8) Stintzing, d. Besitz, eine rechtsw. Abhandlung I. Sach-Besitz. 1. Buch, Wesen desselben. München 1889. 150 l. Ismertetés a Jogt. Közl. 1890. évf. 21. számában.

9) Lachau et Daguin, De l'exécution des jugements étrangers d'après la Jurisprudence française avec le texte des principaux arrêts et jugements, Paris 1889. 240 lap. Ismertetés u. o. a 22. számban.

10) Crouzel A. Étude historique, économique et juridique sur les Coalitions et les Grèves dans l'industrie, Paris 1887. 543. lap. U. o. a 23. számban.

11) Követendő példa; u. o. a 24. számtan.

Dr. Molnár Imre ny. r. tanártól megjelent:

A munkás-biztosítás, lásd jelen Almanach 13 — 21. ll.

Dr. Nagy Ernő ny. r. tanártól megjelent:

1) A mentelmi jogról; a Budapesti Szemle 1889. évf.

2) A kormányrendeletek jogi természete; szakvélemény a Magyar Jogászgyűlés 1889. Évkönyvében.

3) A magyar közjog a 10. magyar jogászgyűlésen; a Jogtudományi Közl. 1889. évfolyamában.

4) A jogi oktatás reformjáról; ugyanott.

Dr. Nemes Imre magántanártól megjelent:

A halhatatlanság eszméje; a Bölcséleti Folyóirat 1890. évfolyamában.

A tanárok irodalmi működését a lefolyt évben is lényegesen előmozdította ama szíves készség, melylyel a budapesti m. k. t. egyetem könyvtára a kívánt műveket rendelkezésre bocsátotta, a miért e helyen az akadémiai igazgatóság forró köszönetét nyilvánítani kedves kötelességének ismeri.

VI. Ifjusági egyletek.

I. Joghallgatók segélyző egylete.

Elnök: Baranyi András IV. éves joghallgató.
Alelnök: Tóth Jenő III. éves joghallgató.
Főjegyző: Bozóky Kálmán II. éves joghallgató.
Aljegyző: Ritoók Géza I. éves joghallgató.

Bizottmányi tagok:

Buday József, Némethy József, Szarukán Zoltán, Verner Kálmán IV. éves, Losschmidt Ödön, br. Drechsel Gyula, Takácsy Sándor III. éves, Fónagy Endre, Kalmár Ferencz Szénássy István II. éves, Balázsházy Iván, Győrffy Kálmán és Szabó Bertalan I. éves jogh.

Az egylet alaptökéje ebben az évben is jelentőkenyen névszerint 8384 frt. 75 krról 8671 frt 77 krra emelkedett. Néhai Végh János nagyváradi polgár 203 frt 72 krnyi hagyománya a m. évben keletkezett jubileumi alaphoz csatoltatott, valamint Orosz Antal budapesti kir. táblai bíró 5 frt., Dr. Váradi Zsigmond helybeli ügyvéd 5 frt., Jeszenszky János temesmegyei aljegyző 5 frt. és Babocsay Pál bodonyi prépost 3 frt. 30 krnyi adománya is, ellenben Dr. Örley Lajos budapesti ügyvéd 5 frtos adománya, a beküldő kívánsághoz képest a Dr. Bozóky Alajos-féle alapítványhoz, végül t. Mütter Ferencz élesdi kir. járásbíró ur a fia, néhai ifj. Mütter Ferencz volt itteni joghallgató emlékére tett alapítvány gyarapítására 10 frtot küldött, az idei bál tiszta jövedelme pedig 38 frtot juttatott az alaptökének.

Segélyezésben részesült az első félévben 14, a második félévben 14 joghallgató. Segélyezésre fordított összesen 330 frt.

2. Önképző és Olvasó-egylet.

Elnök: Némethy József IV. éves joghallgató.
Alelnök: Szarukán Zoltán IV. > >
Főjegyző: br. Drechsel Gyula III. > >
Aljegyzők: Győrffy Kálmán I. > >
 Poynár Sándor I. > >
 Szabó Bertalan I. > >
Könyvtárnok: Kindris Gábor II. > >
Pénztárnok: Losschmidt Ödön III. > >
Ellenőr: Ardeleán Jusztin I. > >

Bizottmányi tagok:

Buday József, Baranyi András, Kelemen József, Nedelku János IV. éves, Máthé György, Mísey Endre, Takácsy Sándor, Tóth Jenő III. éves, Bozóky Kálmán, Jelinek István, Nogáll Béla, Szénássy István II. éves, Balázsházy Iván, Bokor Antal, Heczler Gyula, Örley György I. éves joghallgatók.

Az egylet összesen 6 közgyűlést és 1 választmányi ülést tartott, az őszi idényben pedig 4 felolvasó estélyt rendezett, melyeken Buday József, Némethy József, Kelemen József, Tóth Jenő, Kohn Ferencz és Jelinek István olvasták fel dolgozataikat. Azonfölül tartatott még egy vita-estély a progressiv-adó helyes vagy helytelen volta fölött.

Az egylet vagyona 1057 frt 85 kr. tőke és egy kézi könyvtár 327 frt 10 kr. értékben.

VII. A tanárok és az általok előadott tantárgyak átnézete.

A tanárok neve	Tanító hivatali minőség	Tanszakma	Előadási ny.	Heti órák száma		Észrevétel
				I.	II.	
				félév		
Dr. Bozóky Alajos	Kir. tanácsos, igazgató, ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár.	Római jog Osztr. magánjog.	r	16	10	Tanári éveinek száma: 22. (Azelőtt 1 $\frac{1}{4}$ évig a m. k. helytartó-tanácsnál és a közoktatási m. kir. ministeriumnál szolgált.)
Dr. Sipos Árpád	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár, hites köz- és váltó-üggyvéd.	Magy. magánj. Törvkezési elj. Keresk. és váltó-jog. Bányajog.	y	16	15	Tanári éveinek száma 20 $\frac{1}{2}$
Dr. Molnár Imre	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár.	Nemzetgazdaszat Pénzügytan M. pénzügyi törvények Tételes nemzetközi jog.	a	11	9	Tanári éveinek száma: 21. (Három évig segéd-tanár volt.)
Dr. Személy Kálmán	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár	M. közigazgatási jog. Osztrák-magyar állam statist. Művelődéstörténet.	m	11	10	Tanári éveinek száma: 17. (Egy évig segéd-tanár volt.)

A tanárok neve	Tanító hivatali minőség	Tanszakma	Eloadási ny.		Heti órák száma		Észrevétel
			I.	II.	I.	II.	
Dr. Persz Adolf	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár	M. alkotm. és jogt. Európai jogt. Egyházi jog			11	10	Tanári éveinek száma: 15.
Dr. Nagy Ernő	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár	Politika Encyclopaedia Magyar közjog			8	12	Tanári éveinek száma: 10.
Dr. Hoványi Gyula	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár	Jogbölcsészet Büntetőjog			11	9	Tanári éveinek száma: 5
Dr. Nemes Imre	képesített egyetemi magán-, fő-rektanodai ny. r., akad. magántanár	Bölcsészet			—	4	Itten töltött tanári éveinek száma: 16.
Dr. Hoványi Ferencz	orvostudor, városi tiszti fő- és egyházmegyei orvos, akad. magántanár	Tszéki orvostan Közegészségtan			2	2	Tanári éveinek száma: 10½
Zboray Tamás	képesített főgymn. ny. r. tanár, akad. magántanár	Államszámviteltan			2	—	Itteni m tanári 7 év óta.

VIII. Akadémiai hallgatók.

1) Beigatott ny. hallgatók.

N é v	Tan- félév	N é v	Tan- félév
<i>I. évesek.</i>			
a) <i>r. hallgatók:</i>			
*Ardeleán Jusztin	1 2	Schöppling Endre	1 2
Auspitz Emil	1 2	35 Solymosán Illés	1 2
Bajor Antal	1 2	Szabó Bertalan	1 2
Balázsházy Iván	1 2	Trebits Arthur	— —
5 Barta Ferencz	1 2	b) <i>rendkívüliek:</i>	
Berthóty István	1 2	Losonczy Géza	1 2
Bokor István	1 2	Wallerstein Aladár	1 2
Dobák Emil	1 2	<i>II. évesek.</i>	
*Faur János	1 2	a) <i>rendesek:</i>	
10 Fazekas Lajos	1 2	Balogh Elemér	1 2
Gelei József	1 2	Berthóty Károly	1 2
Grosz Mátyas	1 2	*Bozóky Kálmán	1 2
Gyíng Dezső	— —	*Csipu Pál	1 2
Győrffy Kálmán	1 2	5 Fónyad Endre	1 2
15 Hajnal Ede	1 2	*Göbölös Lázár	1 2
Heezler Gyula	1 2	Goldberger Miksa	1 2
Klitus János	1 2	Holländer Sámuel	1 2
Lindenfeld Zsig.	1 2	*Jellinek István	1 2
*Medzidhraczký Jenő	1 2	10 *Kalmár Ferencz	1 2
20 *Miclea György	1 2	*Kindris Gábor	1 2
†*Missics Victor	1 —	Kohn Ferencz	1 2
†*Madin Virgil	1 —	Kvirsfeld László	1 2
Nagy Géza	1 2	15 Markovits Károly	1 2
*Nyíry Lajos k.	— —	Német János	1 2
25 Örley György	1 2	Nogáll Béla	1 2
Papp Sándor	1 2	*Repold Lajos	1 2
Pollák Béla	1 2	Szonássy István	1 2
Popesku Tivadar	1 5	20 Szűts Dezső	1 2
Popovits Vazul	1 2	Tormay Dezső	1 —
30 *Poynár Sándor	1 2	b) <i>rendkívüli:</i>	
Ritók Géza	1 2	Baranyi Menyhért	1 2
Róz Jakab	1 2		
Sal Ferencz	1 2		

N é v	Tan- félév	N é v	Tan- félév
<i>Jogtudományi tan- folyam.</i>		<i>IV. évesek.</i>	
<i>III. évesek.</i>			
*Beöthy Dávid k.	— —	*Baranyi András	1 2
Domján János	1 2	*Buday József	1 2
*Br. Drechsel Gyula	1 2	*Csuppay Ferencz	1 2
*Hegedüs Gyula k.	— —	Dani Mihály	1 2
5 Keszthelyi Zoltán	1 2	5 *Gying Rezső v.	1 —
Losschmidt Ödön	1 2	Jeszenszky Frigy. k.	— —
Máthé György	1 2	*Kelemen József v.	1 —
Misley Endre	1 2	*Lázár József	1 2
*Papp József	1 2	Lukács Gábor	1 2
10 *Putics Oktavián k.	— —	10 *Maurer Frigyes	1 2
Schneckendorff M.	1 —	*Nedelku János	1 2
Sztachó Szevér k.	— —	*Némethy József	1 2
*Stocker József k.	— —	Ödönfi Miksa	1 2
Szilágyi Gyula	— —	*Pintér Tivadar	1 2
15 Szliva Lajos k.	— —	15 *Szarukán Zoltán	1 2
*Takácsy Sándor	1 2	Tury Károly	1 2
Tóth Jenő	1 2	*Verner Kálmán v.	1 —
*Virág Géza	1 2	*Vernica Romul k.	— —
		Összesen 97.	

A *-gal jelöltek ösztöndíjasok.

A k-val jelöltek katonák és csak be voltak iglatva.

Jegyzetek: A v-vel jelöltek az 1889: 26. t. cz. értelmében a 7-ik félév után végbizonyítványt nyertek.

A kiknek neve mellett tanfélév nincs kitéve, azok elmaradtak.

2) Vizsgálati engedélyt nyertek:

az I. alapvizsgálatra:

Kiss Ernő, káptalani erdőgondnok.

Reinhard Mihály, német-bogsáni adótiszt.

Szicszay Viktor, m. k. államvasuti tiszt.

Weisz Lajos, nagybányai bányahatósági fogalmazó gyakornok.

A II. alapvizsgálatra:

5 Szicszay Viktor, m. k. államvasuti tiszt.

Weisz Lajos, nagybányai bányahatósági fogalmazó gyakornok.

Az államtudományi államvizsgálatra :

- Bakats Béla, végzett budapesti egyetemi jhtó.
 Ertsey Kálmán. » » » »
 Popovits Viktor, » » » »
 10 Halászi Imre, marosvásárhelyi p. ü. számtiszt.
 Szeles Géza, aranyidkai m. k. bányahatósági gyakornok.

A jogtudományi államvizsgálatra :

Halászi Imre, marosvásárhelyi p. ü. számtiszt.
 Szeles Géza, aranyidkai bányahatósági fogalmazó gyakornok.

Az intézetet általában látogatók száma tehát 113 volt. A beíratott nyilvános joghallgatók számánál a múlt évihez képest gyarapodás 13, a vizsgaengedélyt nyert egyének számánál gyarapodás 1, általános gyarapodás tehát 14.

A ny. r. joghallgatók között származás szerint volt; Abauj megyei 1, Arad megyei 6, Bács megyei 2, Békés megyei 7, Bihar megyei 48, Borsod megyei 1, Csanád megyei 4, Csongrád megyei 1, Hajdu megyei 2, Jász-N.-Kün-Szolnok megyei 1, Kolozs megyei 1, Komárom megyei 1, Krassó-Szörény megyei 4, Liptó megyei 1 Pest megyei 3, Somogy megyei 2, Szabolcs megyei 2, Szatmár megyei 4, Szilágy megyei 1, Temes megyei 3, Tolna megyei 1, Zemplén megyei 1, összesen 97.

IX. A tandíj alól egészen s félig felmentettek kimutatása.

Évfolyam		egészen	félig	frt	kr.
Az I. félévben	Az I. évfolyamban	—	4	44	—
	A II. évfolyamban	1	4	57	—
	A III. évfolyamban	1	2	52	—
	A IV. évfolyamban	—	5	56	—
	Összesen :	2	15	209	—
A II. félévben	Az I. évfolyamban	—	7	72	50
	A II. évfolyamban	1	4	68	—
	A III. évfolyamban	1	2	46	—
	A IV. évfolyamban	—	5	46	50
	Összesen :	2	18	233	—

Az egész évben tehát 37 joghallgatónak 442 frt tandíj engedtetett el. Két első és két harmad évi tanfolyambeli joghallgató tandíjfizetés nélkül kimaradt, a beíratott önkéntesek szintén nem fizettek tandíjt.

Az ösztöndíjak, segélyegyleti díjak, elengedett tandíjak s a beteg-segélyző alaphól utalványozott segélyek egyúttvéve 7009 frt 54 kr-ra rugtak.

X. T a n a y a g.

A) Kötelező tantárgyak:

Első félév.	Első évfolyam	Bevezetés a jog- és államtudományokba, 2 óra. Római magánjog (institutiók), 8 óra. Magyar alkotmány- és jogtörténet, 7 óra.
	Második évfolyam	Nemzetgazdaszat, 6 óra. Magyar magánjog, 5 óra. Jogbölcészlet, 6 óra.
	III. és IV. évf. Jogtudományi tanfolyam	Peres és peren kívüli eljárás, 5 óra. Osztrák magánjog, 6 óra. Magyar kereskedelmi és váltójog, 6 óra. Büntetőjog, 5 óra.
Második félév.	Első évfolyam	Római magánjog (pandekták), 8 óra. Európai jogtörténet, 5 óra.
	Második évfolyam	Tételes nemzetközi jog, 3 óra. Pénzügytan, 4 óra. Magyar magánjog, 5 óra. Magyar közjog, 6 óra.
	III. és IV. évf. Jogtudományi tanfolyam	Peres és peren kívüli eljárás, 5 óra. Magyar állam statistikája, 5 óra. Büntetőjog, 5 óra.

B) Specialcollegiumok.

Az első félévben 6 tanár hirdetett hetenkint 15 órában 8 specialcollegiumot, melyeket 176 joghallgató látogatott, a második félévben pedig 9 tanár hetenkinti 36 órában 16 special-

collegiumot, melyeket 238 joghallható látogatott, számos joghallgató ugyanis több specialcollegiumra iratkozott be.

A specialcollegiumokat a következő táblázat tünteti föl:

A tanár neve	Az előadás tárgya * Publicumok. † Kötelező tárgyak.	Heti óraszám	Hallgatók száma
E l s ő f é l é v			
Bozóky	Római perjog	1	36
»	*Gaius olvasása	1	36
Molnár	Műipar	2	21
Személy	†Művelődéstörténet	4	36
»	Statisztikai gyakorlatok	2	—
Nagy	*Gyakorlatok a polit. tanulmányából	1	13
Hoványi F.	Törvénytudomány	2	14
Zboray	Államszámviteltan	2	20
M á s o d i k f é l é v.			
Bozóky	Római örökjog	2	34
Sipos	Bányajog	3	10
»	Kereskedelmi jogi practicum	2	12
Molnár	Fogyasztási adók	2	—
Személy	A rendőri igazgatás	3	—
»	Statisztikai gyakorlatok	2	11
Persz	Jogtörténeti forrástanulmány	2	26
»	Egyházi kormányzat	2	—
»	*Házassági jog	1	5
Nagy	Az európai alkotmányok összehasonl.	2	4
»	†A XIX. század története	4	34
Hoványi Gy.	Büntetőjogi gyakorlatok	2	22
»	Jogbölcészeti conversatorium	1	16
»	*Jogbölcészet története	1	20
Nemes	†Ethika	4	34
Hoványi F.	Közegészségtan	2	10

XI. Ösztöndijasok.

Ösztöndíjt a következő joghallgatók élveztek:

Az I. évfolyamban:

	Ardeleanu Jusztin, Ghiba-Birta-félét	200	frttal.
	Faur János, Gozsdu-félét	200	»
	Mezidhraczký Jenő, győri kir. árva-alapítványbeli	100	»
	Miclea György, Gozsdu-félét	200	»
5	Missics Viktor, Gozsdu-félét	100	»
	Nyiry Lajos (beiktatott önkénytes), Alapy-félét	210	»
	Poyvár Sándor, Gozsdu-félét	380	»

A II. évi tanfolyamban:

	Bozóky Kálmán, Koháry-félét	300	»
	Csipu Pál, Gozsdu-félét	200	»
10	Göbölös Lázár, Gozsdu-félét	200	»
	Jelinek István, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét .	30	»
	Kalmár Ferencz, Török-félét	100	»
	Kindris Gábor, Koháry-félét	150	»
	Repold Lajos, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét .	30	»

A III. évi tanfolyamban:

15	Beöthy Dávid (beiktatott önkénytes), Alapy-félét	210	»
	br. Drechsel Gyula, Alapy-félét	210	»
	Hegedüs Gyula (beiktatott önk.), jövedéki birs.	200	»
	Papp József, Alapy-félét	210	»
	Putics Octavian (beiktatott önk.), Gozsdu-félét	250	»
20	Stocker József (beiktatott önkénytes), Alapy-félét	210	»
	Takácsy Sándor, Gozsdu-félét	200	»
	Virág Géza, Alapy-félét	210	»

A IV. évi tanfolyamban:

	Baranyi András, Alapy-félét	210	»
	Buday József, Alapy-félét	150	»
25	Csuppay Ferencz, Orsz. tanítói-segélyalap-félét	100	»
	Gyíng Rezső, Alapy-félét	210	»
	Kelemen József, Alapy-félét	210	»
	Lázár József, Jedlicska-Kondé-Szencey-félét .	30	»
	» » a I. sz. káptalantól	100	»
30	Maurer Frigyes, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	30	»
	Nedelku János, Gozsdu-félét	225	»
	Némethy József, Alapy-félét	210	»

	Pintér Tivadar, Faur-félét	120	frttal.
	Szarukán Zoltán, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	30	„
35	„ „ Gf. Tisza Lajos-félét	100	„
	Verner Kálmán, M. Terézia-félét	150	„
	Vernica Romul (beiktatott önkénytes), Gozsdu-f.	200	„

Végzett joghallgató:

	Korn Lajos, Alapy-félét	210	„
--	-----------------------------------	-----	---

XII. Vizsgálatok.

Az 1874. évi Szabályzat 52. §-a értelmében a joghallgatók előmenetelének figyelemmel kísérése szempontjából sürüen tartattak colloquiumok nemcsak a kötelező, hanem egynémely speciálcollegiumokból is, az összes colloquiumok száma 570 volt.

A jelen 188⁹⁰/₉₀ tanév folyama alatt letett alap- és államvizsgálatok eredménye pedig a következő:

1889. évi szeptember 1-től 1890. jun. végéig.*)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Letette az	Nyilvános rendés joghallgató	Ministeri engedély folytán	kiüntetéssel		nem	felfüggesztetett	összesen
			egyhangulag v. szótöbbséggel	képesített			
Első alapvizsgálatot	34	2	6	28	1	1	36
Második alapvizsgálatot	21	—	7	10	2	2	21
Államtudom. államvizsg.	12	2	2	12	—	—	14
Jogtud. államvizsgálatot	7	—	1	6	—	—	7
Főösszeg:	74	4	16	56	3	3	78

A jogtanulók szorgalmának fokozása szempontjából a nm. vallás- és közoktatási m. kir. miniszter ur 1886. évi márczius

*) Jegyzet. Ezen táblás kimutatás az egész tanév alatt letett összes alap- és államvizsgálatok eredményét tünteti föl, melyben a mult évekről elmaradt pót- és javítóvizsgálatok is befoglaltatnak, ellenben a 38. lapon lévő táblázatban csak az idei joghallgatók vizsgálatai vannak feltüntetve.

19-én 46299—1885. sz. a. kelt szabályrendeletével elrendelni méltóztatott, hogy azon jogtanulók nevei, kik az alap-, s illetőleg államvizsgálatokat kitüntetéssel teszik le, a Budapesti Közlöny- s a közoktatás állapotáról évenként kiadatni szokott miniszteri jelentésben leendő közzététel végett hivatalból felterjesztésenek, egyttal felhatalmazván az intézeti igazgatókat, hogy belátásukhoz képest az illetőknek neveit más alkalmas módon is közzétehesék.

Az 1889. évi október hó 3-án 41398. sz. a. kelt magas rendelet értelmében pedig azon joghallgatók nevei, kik jogi tanulmányaikat kitünő sikerrel fejezték be és a tanári kar előtt mint jó magaviseletű, szorgalmas és komoly törekvésű ifjak ismeretese, időközönként a m. kir. igazságügyi minister ural is közöltessenek, mert ezekre az ifjakra a hivatali alkalmazásoknál különös figyelemmel lesz, hogy egyrészt lehető jó erők belépése az államszolgálatba biztosíttassék, másrészt hogy ez a jogi és politikai pályára készülő ifjuságnak buzdításul szolgáljon.

A helybeli kir. jog- és államtudományi kar hallgatói közül *kitüntetéssel* tették le:

1) Az első alapvizsgálatot: *Barta Ferencz, Klitus János, Lindenfeld Zsigmond, Pollák Béla, Repold Lajos, Weisz Lajos* (bányagyakornok);

2) A II. alapvizsgálatot: *Bozóky Kálmán, Csipu Pál, Göbölös Lázár, Kindris Gábor, Németh János és Repold Lajos*;

3) A jogtudományi államvizsgálatot: *Némethy József*;

4) Az államtudományi államvizsgálatot: *Lukács Gábor és Verner Kálmán*.

A fentérintett felhatalmazásnál fogva a kitüntetéssel vizsgázott joghallgatók nevei a helybeli lapokban is közöltettek.

XIII. A joghallgatók statisztikai átnézete.

Évfolyam	A kötelezett collegiumok óraszáma	A tanulók száma	Anyanyelv szerint					Vallás szerint						A vizsg. eredm.				Tanpénz		Az ösztöndíjasok száma	Az ösztöndíjak összes mennyisége o. é. forintokban		
			magyar	román	német	szerb	lengyel	római kath.	gör. kath.	gör. keleti	helv. hitv.	ágost. hitv.	mózes vallásu	kiüntetéssel	egyszerűen	nem	vizsga nélkül	fizetők	mentesek				
														képesített					1/4			1/2	
Első félév	Első évfolyam	21	37	27	10	—	—	—	10	4	9	5	1	8	—	—	—	—	32	1	4	7	695
	Második évfolyam	17	22	19	3	—	—	—	11	1	3	3	1	3	—	—	—	—	17	1	4	7	505
	Harmadik évfolyam	22	17	14	3	—	—	—	11	2	2	1	—	—	—	—	—	—	8	7	2	8	850
	Negyedik évfolyam	22	18	15	3	—	—	—	12	—	3	1	1	1	—	—	—	—	11	2	5	15	1037 ₆
	Főösszeg:	82	94	75	19	—	—	—	44	7	17	10	3	13	—	—	—	—	68	11	15	37	3077 ₆
Második félév	Első évfolyam	17	35	27	8	—	—	—	10	4	7	5	1	8	4	18	2	11	27	1	7	7	695
	Második évfolyam	22	21	18	3	—	—	—	11	1	3	2	1	3	5	8	4	4	16	1	4	7	505
	Harmadik évfolyam	15	16	13	3	—	—	—	11	2	2	1	—	—	—	—	—	16	7	7	2	8	850
	Negyedik évfolyam	18	15	12	3	—	—	—	9	—	3	1	1	1	3	4	—	8	8	2	5	15	1037 ₆
	Főösszeg:	72	87	70	17	—	—	—	41	7	15	9	3	12	12	30	6	39	58	11	18	37	3077 ₆

J e g y z e t. Ebben a kimutatásban befigyeltünk a beiktatott önkéntesek is, ellenben az évközben kimaradt tanulók abból kihagyattak. Az önkéntesek, minthogy tanpénzt nem fizettek, a mentesek között szerepelnek.

XIV. Akadémiai könyvtár.

A könyvtárt az idén is sűrűen használták, névszerint a jogtanári kar, valamint a helybeli premontrei főgymnasium és főreáltanoda tanári testületeinek tagjai, az akadémiai ifjuság és még igen számosan a helybeli értelmiséghez tartozó egyének közül, számszerint 141 egyén 563 művet használt.

Az idei gyarapodás a következő:

I. *Vétel.* A) Folyóiratok: 1) Budapesti Közl. 1890. I. II. 2) Nemzet 1889. 2 kötet. 3) M. Igazságügy. 1890. 33. kötet. 4) Nemzetgazdasági Szemle 1890. 5) Jogtudom. Közlöny és melléklete 1890. 2 köt. 6) Budapesti Szemle 59 - 61. 3 kötet. 7) Századok 1890. 8) Grünhut Zeitschr. f. Privat & öff. Recht. 1890. 9) Zeitschrift f. ges. Staats-wissensch. 1890. 10) Jahrb. f. Nationalökonomie 1890. I. 11) Archiv f. kath. Kirchenrecht 1889: 2. 1890: 1. 12) M. t. Életrajzok 1890. 13) M. Közigazgatás 1890. 14) Zeitschrift f. ges. Strafrechtswissenschaft 1890. 15) Kirchenheim, Centralblatt f. Rechtsw. 1890. 16) Kath. Szemle 1890. 17) Revue générale du droit 1890. 18) Archiv. f. soc. (Gesetzg.). 1890. 19) Jogi Szemle 1899/90. 2 kötet.

B) Könyvek: 1) Magyarországi Rendeletek Tára 1889. 2) Országos Tk. 1889. 3) Országos Törvénytár 1889. 4) Magy. Jogászegylet kiadványai. 5) Verhandlung d. 20 deutsch. Juristentages 1889. 3. 4. köt. 6) Unger. Syst. d. öest. Privatrechtes leguj. kiad. 3 köt. 7) Stahr, Röm. Kaiserfrauen. 8) Stahr, Tiberius. 9) Közgazdasági és Stat. Évkönyv 1889/90. 10) Balics, Egyháztört. II. 11) A mi hadseregünk. 12) X. Magyar Jogászgyűlés Évkönyve 1899: I. 13) Földes, Nemzetgazdaságtan. 14) Czylharz, Institutionen. 15) Reinhold, Lehre von dem Klagegrunde, den Einreden & der Beweislast. 16) Geyer, Deutsch. Strafprozess. 17) Földes, Bűnügyi statisztika. 18) Merkel, Strafrecht. 19) Kohler, Strafrechtsaufgaben. 20) Schein, Rechtsphilosophie. 21) Illés, Büntető törvény magyarázata I.—III. 22) Riesser, Handelsrechtspracticum. 23) Grottefend, Lehrb. d. preuss. Verwalt. r. 24) Wlassak, Litiscontestation. 25) Krüger, Gesch. d. Quellen d. röm. Rechts. 26) Stahr, Agrippina. 27) Stahr, Cleopatra. 28) Jakobi, Akademische Practica. 29) Csiky, M. Közigazgatási jog II. 30) Cohn, Nationalökonomie. 31) Máriássy, M. törvényhozási tört. 9 köt. 32) Bekker, Syst. d. Pandektenrechts II. k. 33) Dárday, Hitel-kereskedelem és iparügyi törvénytár. 34) Fayer, Bűnvádi eljárás. 35) Gerth, Vis major. 36) Grünwald, M. törvényhatósági közigazgatás kézikönyve 4 k. 37) Jellinek, Mentelmi jog. 38) Kacziány, Egy évi önkéntes. 39) Lauran, Egyházpoltikai kérdések. 40) Taine, Jelenkori Franciaország IV. 41) Majláth, gf. Széchenyi levelei I. 42) Hermann, Maria Theresia.

43) Fenyvessy, Felső oktatásunk reformja. 44) Hol késik a kath. autonomia? 45) Burekhard, Syst. des oest. Privatrechts I.—III. 46) Allg. b. Gesetzbuch legújabb Manz-féle kiad. 47) Schulin, Röm. Recht. 48) Pulszky, Egyetemi kérdés. 49) Atticus, Uj Korszak. 50) Orloff, Gerichtlich-medizinische Fälle. 51) Gerő, Nemzetgazdaság. 52) Arbeitstheilung. 53) Pásztor, Nemzetgazdaság. 54) Reber, Kunstgeschichte. 55) Mocsáry, Közigazgatásunk. 56) Laurán, Mivé lett a kath. Magyarország? 57) Mariska, Pénzügytan. 58) Grünwald, Uj Magyarország. 59) Wolff, Szeszadó. 60) Boysen Hjalmar, Hjroth és Heinrich G., Göthe Faustja. 61) Arany János hátrahagyott iratai 4 k. 62) Carthy-Szász, Anglia tört. III. 63) Ranke, A pápák tört. II. III. 64) Ratzel-Simonyi, A föld és az ember. 65) Thierry-Öreg, Elbeszélések a római történetből II. 66) Czímtár 1890. 67) Medveczky, Társadalmi elméletek.

II. Ajándékok. A) Folyóiratok: 1) A nm. m. kir. honvédelmi ministertől: Rendeleti Közlöny 1889. 2) A nm. m. kir. pénzügyministertől: Pénzügyi Közlöny 1889. 3) A nm. m. kir. földmívelési ministertől: Földmívelési Értesítő 1890. 4) Budapest fővárosától: Stat. havi füzetek 1889. és Statistikai Heti Kimutatás 1889.

B) Könyvek:

A nm. vallás- és közoktatási m. kir. ministertől: 1) XVIII. Jelentés a közoktatás állapotáról. 2) Jelentés az orsz. tanítói nyugdíjalapról 1888. 3) Quellen & Gesch. d. St. Kronstadt II. k.

A nm. m. kir. igazságügyministertől: 4) Törvényjavaslat a főlebbvitelről a sommás eljárásban.

Az országos statistikai hivataltól: 5) Magyarország áruforgalma 1889. 6) Stat. közlemények a vasutak állapotáról 1887. 7) A magyar állam területén levő fedezettési állomások 1890-ben.

A m. t. Akademiától: 8) Almanach 1890. 9) Csánky D. Magyarország tört. földrajza a Hunyadiak korában. 10) Demko, A felsőmagyarországi városok. 11) Kolozsváry, M. törvényhatóságok szabályai II. 1. 12) Magyar országgyűlési Emlékek X. 13) Erdélyi országgyűlési Emlékek XIV. 14) Simonyi, a magyar határozók. 15) Abel, Magyarországi tanulók külföldön. 16) Ballagi, Colbert II. 17) Thewrewk Emil, Sexti Pompei Festi De Verborum Significatu quae supersunt cum Pauli epitome I. 18) Archivum Rakocianum X. 19) Magyar tört. emlékek. Irók XXX. k. 2 pótf. 20) Pecz V., Görög tragedia. 21) Nyelvemléktár XIV.

A m. főrendiháztól: 22) Irományok 1887/92. IV. V. köt. 23) Napló 1887/92. II. 24) Jegyzőkönyv II.

A bécsi cs. kir. t. akademiától: 25) Archiv, f. oest. Ge-

schichte. 72—74. 3. köt. 26) Sitzungsberichte 115--118. 4. k. 27) Denkschriften 36. k.

A nagyváradi I. sz. káptalantól: 28) Congrès scientifique international des Catholiques, Paris 1889. 2 köt.

Ftdő Dr. Czobor Bélától: 29) Ipolyi emlékezete (a nváradi k. jogakademia külön példánya).

Dr. Maizner Jánostól: 30) A kolozsvári orvos-sebészi tanintézet.

A pesti első hazai takarékpénztártól: 31) A pesti hazai tkp.-egyesület 50 éves története.

Dr. Bozóky Alajos igazgatótól: 32) XVIII. Jelentés a közoktatás állapotáról. 33) Védőtörvény és önkényesség. 34) Balogh K., Emlékirat a torontali községi és körjegyzők magántanfolyamáról. 34) Fenyvessy, Felső oktatásunk reformja. 36) Fenyvessy, Válasz ugyane tárgyban. 37) Plósz, Tjavaslat a felebbvitelről a sommás eljárásban. 38) Igazságügyi Rendeleték 1887. 1888. 39) Römer Fl. Episcopatus Ceretensis. 40) Bran F., De junio ecclesiastico.

Azonkívül beérkeztek iskolai értesítők, jogakademiai és egyetemi tanrendek.

A könyvtár állása az 1888/89

tanév végén 8724 köt. 20317 frt 47 kr. értékben.

Gyarapodás az 1889/90 tanévben

a) vétel folytán	117	>	480	>	42	>	>
b) ajándék folytán	51	>	94	>	25	>	>

Állás az 1889/90 tanév végén: 8892 köt. 20892 frt 14 kr. értékben.

XV. Levéltári szemle.

A kar a lefolyt évben összesen 11 értekezletet tartott.

Az iktatókönyv szerint beérkezett 416 ügdarab.

Az érdekesb levéltári okmányok a következők:

Levéltári szám	Idegen szám	T á r g y
128 ⁹ / ₉ 475	24155. jul. 5.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr rendelete, melynek értelmében az Ethika ezentul a második félévben hetenkinti 4 órában lesz előadandó.
476	28282. jul. 5.	Ugyannak rendelete a törvénykezési

Levél- tári szám	Idegen szám	T á r g y
480	jul. 8.	eljárásnak további helyettesítése tárgyában. Az 188 ³ / ₉ jubileumi évről szerkesztett Almanach felterjesztetik és szétküldetik.
481	jul. 12.	A nagyváradi kir. akademia százados multja és a száz éves lennállása alkalmából tartott ünnepély leírásának egy-egy diszpéldánya Ő cs. és apostoli kir. Felsége magánkönyvtára számára felterjesztetik.
482	23042.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr megküldi a bécsi cs. kir. tudományos akademia nyomtatványait a könyvtár számára.
483	545. jun. 6.	Ugyanannak számvevősége az igazgató kezelése alatt álló alapokról vezetett 188 ⁶ / ₇ és 188 ⁷ / ₈ évi számadásokat helyeseknek találja.
484	jul. 16.	Az ösztöndíjas joghallgatókról készített második félévi rovatos értesítvény felterjesztetik.
490	28429. jul. 13.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr az 1889/90 tanévre megalakított alap- és államvizsgálati bizottságokat megerősíti.
491	28740. jul. 14.	Ugyanaz Korn Lajos végzett joghallgatót Alapj féle 210 frtos ösztöndíja élvezetében a szigorlati évre is meghagyja.
493	25080. jul. 13.	Ugyanaz Dr. Sipos Árpád ny. r. tanárnak a II. félévi helyettesítésekért 350 frt. jutalomdíjt utalványoz.
494	26580. jul. 13.	Ugyanaz a mtanároknak a II. félévi előadásokért összesen 316 frt. 40 kr. jutalomdíjt utalványoz.
497	24035. jul. 17.	Ugyanannak szabályrendelete, melynek értelmében a serajewoi főgymnasium által kiállított érettségi bizonyítványok Magyarországon is érvényesek, ha az illető valamely főgymnasiumban a görög nyelvből pótvizsgálatot tesz.
501	29629. jul. 25.	Ugyanaz megerősíti az 1889/90 tanév I. felére megállapított tanrendet.

Levél- tári szám	Idegen szám	T á r g y
509	1689. eln.	Ugyanannak rendelete a hazai iparezik- kek által fedezhető hivatali szükség- letek kimutatása tárgyában.
510	1705. eln.	Ugyanaz Grünwald Béla közigazgatási joga 3. kiadásának beszerzését ajánlja. Beszereztetett.
514	1747. eln.	Ugyanannak szabályrendelete a bélyeg és illeték rövidítéséről felvett hivata- los leleteknek az illető k. adóhivalal- hoz teendő átküldése tárgyában.
516	1785. eln.	U.-az megküldi Brassó város történetének II. kötetét a könyvtár számára.
518	28300.jul. 27.	Ugyanannak szabályrendelete az 1889. XXVI. t. cz. végrehajtása tárgyában.
519	1673.	A nagyváradai l. sz. püspök ő nagymél- tósága meghívja az igazgatóságot és a tanári kart az O Felsége legmagasabb születése napján a székesegyházban tartandó Te Deum-ra.
520	aug. 14.	Néhai Végh János úr végrendeletének másolata, melynek értelmében a jo- gászsegélyző-egyletnek 200 frt. hagyó- mányt rendelt.
522	1703.	A nváradai l. sz. püspök úr ő nagymél- tósága meghívja az igazgatóságot és a tanári kart a Sz.-István napján a székes egyházban tartandó ünnepélyes isteni tiszteletre.
523	1965. eln. aug. 22.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. mi- nister ur tudatja, hogy ő cs. és apostoli kir. Felsége Dr. Bozóky Alajos igaz- gatónak »A nagyváradai kir. akadémia százados multja« és »A nagyváradai kir. jogakadémia 100 éves fennállása alkalmából tartott emlék-ünnepély leírása cz. kétrendbeli műve egy-egy diszpéldányát a legfelsőbb családhit- bizományi könyvtár részére legkegyel- mesebben elfogadni méltóztatott.
524	35788. aug. 23.	Ugyanannak rendelete az Önképzőkör alapszabályainak módosítása tárgyá- ban.

Levél- tári szám	Idegen szám	T á r g y
529	aug. 29.	Az igazgató kezelése alatt álló alapokról vezetett 188 ⁸ / ₉ évi zárszámadások felülbírálás végett felterjesztetnek.
533	—	Az 188 ⁸ / ₉ évi tandíj számadás kivonata felülbírálás végett felterjesztetik.
534	—	Az 188 ⁸ / ₉ évi ügyviteli átalányról vezetett számadás felülbírálás végett felterjesztetik.
535	—	Az 188 ⁸ / ₉ évi könyvtári számadás, valamint a könyvtár gyarapodásáról szóló leltár felülbírálás végett felterjesztetik.
536	—	Az 188 ⁸ / ₉ évi irodai átalányról vezetett számadás felülbírálás végett felterjesztetik.
188 ⁹ / ₉₀		
4	szept. 3.	Felterjesztés az új tanulmányi rendnek 1890/1 helyett már a f. 1889/90 tanévben leendő életbeléptetése tárgyában.
5	—	Pécsi tanrend.
6	—	Eperjesi tanrend.
20	38112. szept. 7.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr a törvénykezési eljárás helyettesítésével Dr. Sipos Árpád ny. r. tanárt bizza meg.
29	szept. 11.	Sárospataki tanrend.
30	—	Győri tanrend.
36	szept. 16.	Csernoviezi egyetemi tanrend.
37	—	A csernoviezi egyetem személyzete.
38	—	Pozsonyi tanrend.
43	39138 szept. 14.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr megengedi, hogy a 28300 sz. a. kelt rendelettel (518. sz.) megállapított új tanulmányi rend a nagyvárad kir. jogakademián már a f. tanévben léptetessék életbe, egyúttal a m. kereskedelmi és váltójog helyettesítésével Dr. Sipos Árpád ny. r. tanárt, az ausztriai magánjog helyettesítésével pedig Dr. Bozóky Alajos igazgatót bizza meg.

Levél- tári szám	Idegen szám	T á r g y
47	szept. 18.	Felterjesztés a rendkívüli joghallgatókkal szemben követendő eljárás szabályozása tárgyában.
48	szept. 19.	Bécsi egyetemi tanrend.
49	31466. aug. 31.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr a m. évi jubileumi almanach nyomtatási költségeinek részbeni fedezésére 100 frtot utalványoz.
54	szept. 26.	Lembergi egyetemi tanrend.
59	2055. okt. 1.	A nagyváradi l. sz. püspök úr ő nagyméltósága meghívja az igazgatóságot és a tanári kart, valamint az akadémiai ifjuságot az Ő Felsege legmagasabb neve napja alkalmából a székesegyházban tartandó Te Deum-ra.
61	okt. 5.	Debreczeni tanrend.
70	2059. eln.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr az 1890. évi Czimtár beszerzését ajánlja. Beszeresztett.
71	2164. eln.	Ugyanannak rendelete a népfelkelő tisztek tárgyában.
72	okt. 16.	Az 18 ^{89/90} tanévre bejegyzett joghallgatók kimutatása felterjesztetik.
74	okt. 22.	Néhai Lator Bálint m. szigeti jogakadémiai tanár gyászlapja.
79	41398. nov. 3.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr rendelete, melynek értelmében azon joghallgatók nevei, kik a jogi tanfolyamot kitüntetéssel végzik, a m. kir. igazságügyi minster úrral is közlendők.
83	okt. 27.	Javaslat a fennálló szabályzatok és rendeletek összeegyeztetése tárgyában.
85	okt. 30.	Jelentés a seminariumpok tárgyában.
89	nov. 5.	Jelentés az akadémia dísztermének népszerű tudományos felolvasások céljából a Szépítési Egylet javára történt ingyenes átengedése tárgyában.
90	—	Az ösztöndíjas joghallgatókról készített rovatos értesítvény felterjesztetik.
92	1034. okt. 28.	A nagyváradi káptalan megküldi a Párizsban tartott egyetemes katolikus

Levél- tíri szám	Idegen szám	T á r g y
93	48002. nov. 9.	kongresszus munkálatainak egy példányát a könyvtár számára. A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr rendelete a Dr. Nagy Ernő ny. r. tanár által tartatni óhajtott seminariiumok tárgyában.
94	49267. nov. 7.	Ugyanaz jóváhagyó tudomásul veszi a diszterem átengedését (89. sz.)
95	14059. nov. 8.	Ugyanannak rendelete, melynek értelmében a törvényszéki orvostan ezentúl csak minden második félévben lesz előadandó.
104	2463. eln.	Ugyanannak rendelete a mozgósítás esetén a szolgálat alól felmentendő tanárok jegyzékének felterjesztése tárgyában.
110	2539. eln.	Ugyanannak rendelete a kiszolgált altisztek alkalmazásáról szóló törvény kellő figyelembe vétele tárgyában.
113	nov. 1.	A prágai német egyetem tanrendje és személyzete.
129	decz. 18.	Dr. Apáthy István egyetemi jogtanár gyászlapja. Részvétírás az elhunytnek családjához.
130	20503. decz. 10.	A nm. vall. és közoktat. minist. számvevősége az igazgató kezelése alatt álló alapokról vezetett 1888. évi számadást helyesnek találja.
134	52483.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr meghagyja Beöthy Dávid joghallgatót Alapy-féle ösztöndíja élvezetében az önkéntesi szolgálati év alatt.
135	decz. 21.	Az Apáthy-család köszönő levele és részvétírata.
136	decz. 23.	A csernoviczi es. kir. Ferencz József t. egyetem beküldi Dr. Tomaszczuk Constantin, ottani volt rector, több ízben dékán jogtanár és birodalmi tanácsbeli képviselő gyászlapját. A kar részvétírata.
137	40395. decz. 10.	A nm. vallás és közoktatási minister

Levél-tári szám	Idegen szám	T á r g y	
1890	147	27. jan. 4.	<p>úr szabályrendelete a rk. joghallgatókkal szemben követendő eljárás tárgyában (az első alapvizsgálatra bocsáthatók s ennek sikeres tétele után mint ny. r. joghallgatók folytathatják tanulmányaikat, de a rk. joghallgatói minőségben eltöltött semestereknél olyatén záradék iktatandó be, hogy ezeknek a rendes négy évi tanfolyamba leendő beszámítása colloquiákkal igazolandó további szorgalmuk es előmenetelüktől tétetik függővé).</p>
147	27. jan. 4.	<p>A nm. m. kir. igazságügyi minister úr a nagyváradai kir. jogakademia tanári karát véleményadásra szolítja fel »a felebbvitelről a sommás eljárásban« czimú új törvényjavaslat tárgyában.</p>	
148	jan. 9.	<p>Dr. Beliczai Jónás, kecskeméti jogtanár gyászlapja. A kar részvétirata.</p>	
149	jan. 10.	<p>A nagyváradai kir. tszék végzése néhai Végh János hagyatéki ügyében.</p>	
154	jan. 12.	<p>A II. félévi tanrend megerősítés végett felterjesztetik.</p>	
155	jan. 13.	<p>Felterjesztés a tkezési eljárás II. félévi helyettesítése tárgyában.</p>	
156	—	<p>Felterjesztés a mtanárok I. félévi jutalomdíjának utalványozása tárgyában.</p>	
159	2868. eln.	<p>A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr megküldi a legutolsó közoktatási jelentést a könyvtár számára.</p>	
160	809. jan. 20.	<p>A városi tanács átírata a jogakademiának az uralkodó influenza járvány miatt január 31-ig leendő bezáratása iránt. Ezen átírat tekintettel az I. félévnek amugy is közeledő befejezésére, valamint az 1876 : 14 t. cz. §-ára tudomásul vétetik, de nem foganosztatik.</p>	
161	jan. 23.	<p>Zboray Tamás, prémontrei főgymnasiu-</p>	

Levél-tári szám	Idegen szám	T á r g y
162	jan. 25.	mi ny. r. és akadémiai mtanár gyászlapja. A kar részvétirafa.
166	54769. decz. 10.	A kecskeméti jogakademia átirata a tanári fizetések tárgyában.
168	jan. 27.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minster úr megküldi a bécsi cs. kir. t. akademia nyomtatványait a könyvtár számára.
172	febr. 1.	Felterjesztés az államszámviteltan további előadása tárgyában.
173	—	Eperjesi tanrend.
174	2256. jan. 24.	Felterjesztés a kereskedelemügyi m. kir. minster úrhoz az 1888. évi működéséről szóló jelentés megküldéseért.
175	4669. jan. 30.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minster úr Dr. Hoványi Ferencz mtanár részére 100 frtot, Zboray Tamás részére 79 frt 10 krt utalványoz I. félévi jutalomdíj gyanánt.
176	235. jan. 31.	U.-az helybenhagyja a II. félévi tanrendet.
177	febr. 3.	A helybeli premontrei főgymnasium válasza a részvétíratra (161. sz.)
182	febr. 4.	Sárospataki tanrend.
184	—	Pozsonyi tanrend.
186	febr. 6.	Dr. Hajda Mihály győri jogtanár gyászlapja. A kar részvétírat.
187	2257. febr. 3.	Átirat a polgármesterhez, melyben a magyar orvosok és természetvizsgálók ez idei vándorgyűlése alkalmából az akademia termei a szakülési tanácskozások czéljából följánltnak.
188	febr. 8.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minster úr a tkezési eljárás, helyettesítésével ismét Dr. Sipos Árpád ny. r. tanárt bizza meg.
189	—	Debreczeni tanrend.
192	434. eln.	Egri tanrend.
196	febr. 9.	A kereskedelemügyi m. kir. minster úr megküldi a kért 1888. évi jelentésnek egy példányát a könyvtár számára. A győri kir. jogakademia válasza a részvétíratra (184. sz.)

Levél-tári szám	Idegen szám	T á r g y
197	febr. 9.	Pécsi tanrend.
198	—	Kecskeméti tanrend.
208	5769. febr. 7.	A nm. vallás és közoktatásügyi m. kir. minister úr megküldi a budapesti m. k. t. egyetemenél betöltendő magyar magánjogi tanszékre vonatkozó pályázati hirdetést.
209	1405. febr. 3.	Ugyanaz Dr. Bozóky Alajos igazgatónak az osztrák jog I. félévi helyettesítésért 300 frt. Dr. Sipos Árpád ny. r. jogtanárnak a tkezési eljárás, kereskedelmi és váltójog helyettesítésért 250 frt helyettesítési díjt utalványoz.
211	febr. 13.	Az orsz. statistikai hivatal megküldi a vasutak 1887. évi üzleteredményét feltüntető kimutatást a könyvtár számára.
224	1617.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. minister úr rendelte Hanslik F. bécsi és Adler G. prágai egyetemi tanároknak az általok kiadatni szándékolt zene-történelmi műhez való adatok szolgáltatása által leendő támogatása tárgyában.
229	1749. febr. 19.	Ugyanannak rendelete, melynek értelmében Gying Rezső, Kelemen József és Verner Kálmán IV. éves joghallgatók részére, eltöltött 7 félévök után a végbizonyítvány, ösztöndíjuk egyidejű meghagyása mellett, kiállitható.
232	febr. 23.	Győri tanrend.
241	490. eln.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. minister úr szabályrendelete a hivatalos postaküldemények kezelése tárgyában.
242	márcz. 7.	Czernoviczi egyetemi tanrend.
252	610. eln.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. minister úr a közgazdasági és statistikai Évkönyv beszerzését ajánlja. Beszerzetett.
259	márcz. 26.	Az első hazai takarékpénztár megküldi az 50 éves fennállása alkalmából ki-

Levél-tári szám	Idegen szám	T á r g y
261	57607. márcz. 21.	adott történetének egy példányát a könyvtár számára. A nm. vallás- és közoktatási m. kir. minster úr rendelete a m. é. 28300. sz. a kelt szabályrendelet pótlása tárgyában (az 1. §-ban az ott idézett 1883. vizsgálati szabályzatból a 31. §. tévedésből kimaradt).
266	apr. 5.	Prágai tanrend.
268	apr. 8.	Dr. Haydu Gyula, helybeli főreáltanodai tanár gyászlapja. A kar részvétirata.
273	15003.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. minster úr megküldi a budapesti m. kir. t. egyetemnél betöltendő 2-ik büntetőjogi tanszékre vonatkozó pályázati hirdetést.
277	apr. 12.	Lemberg-i tanrend.
278	739. eln. márcz. 20.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. minster úr »a mi hadseregünk« cz. munkából egy példányt ajándékba küld az Önképző-kör könyvtára, egy példányt pedig 3 frtért az intézeti könyvtár számára.
279	apr. 13.	Dr. Czobor Béla megküldi »Ipolyi Arnold emlékezete« cz. felolvasásának egy diszpéldányát a könyvtár számára.
280	apr. 14.	A magyar Jogász-Egylet megküldi kiadványait a könyvtár számára.
289	apr. 23.	A nvárad-i főreáliskola válasza. (268. sz.)
290	17118. apr. 17.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. minster úr tudatja, hogy a nm. m. kir. pénzügyi minster úr meghagyta Hegedüs Gyula joghallgatót önkéntesi szolgálati éve alatt a jövedéki birság-alapból élvezett 200 forintnyi ösztöndíja élvezetében.
291	apr. 23.	Felterjesztés egy államszámviteltani államvizsgálati bizottság szervezése iránt.
293	május 1.	Bécsi tanrend.
294	961. eln. apr. 20.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. minster úr tudatja, hogy a déli vasutársaság magyarországi vonalain

Levél- tári szám	Idegen szám	T á r g y
296	49. apr. 30.	50% árkedvezményt engedélyezett a tanároknak. Mgos Nogáll Károly cz. püspöknek, mint a győri kir. árvaalapítványbeli ösztöndíjalap igazgatójának átirata, melynek értelmében Mezidhraczký Jenő I. évi ny. r. joghallgatót az említett alaphól a f. 18 ³⁹ / ₉₀ tanév kezdetétől egy 100 frtos ösztöndíjban részesítette.
297	—	Kolozsvári egyetemi tandrend.
298	16007. máj. 2.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. minister úr tudatja, hogy Dr. Nagy Ernő ny. r. tanárt a f. évi február hó 1-től számítva az első ötödévi fizetési pótlék élvezetébe előléptette.
300	máj. 19.	Ngos Sal Ferencz kir. tanácsos, polgármesternek mint a helybeli központi választmány elnökének átirata a választásra jogosult jogtanárok névjegyzékének átküldése iránt. Átküldetett.
304	máj. 24.	Felterjesztés az akadémia épületén szükségessé vált tatarozási munkálatok engedélyezése tárgyában.
306	—	Felterjesztés a magántanárok II. félévi jutalomdíjának utalványozása tárgyában.
307	—	Felterjesztés Dr. Sipos Árpád II. félévi helyettesítési díjának utalványozása tárgyában.
308	—	Az 1890/1 tanév I. felére megállapított tanrend megerősítés végett felterjesztetik.
309	1152. eln. 19.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. minister úr szabályrendelete a nagy-szebeni ált. takarékpénztár által kibocsátott 5%-os 100, 500 és 1000 frtról szóló záloglevelek üzleti biztosítékkép leendő elfogadhatása tárgyában.
311	23131.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. minister úr megküldi a budapesti m. kir. t. egyetemnél betöltendő jogtör-

Levél- lári szám	Idegen szám	T á r g y
312	7325. máj. 21.	téneti tanszékre vonatkozó pályázati hirdetést.
316	jun. 3.	Nagyvárad város polgármestere nagys. Sal Ferencz kir. tanácsos átküldi a vallás- és közoktatási m. kir. minis- ter úr jóváhagyási záradékával ellá- tott alapító levelet a segély-egylet ja- vára tett 500 frtos alapítványról azon megjegyzéssel, hogy a számadási ki- vonat felterjesztés céljából évenként bemutatandó lesz.
317	jun. 6.	Átirat Nagyvárad város polgármesteré- hez, melylyel az ugyanezen alap 18 ^{89/90} évi kamatainak hováfordítását feltüntető számadás átküldetik.
318	24379. jun. 9.	Felterjesztés az 1890/1 tanévre meg- alakított alap- és államvizsgálati bi- zottságok megerősítése tárgyában.
321	24373. máj. 28.	A nm. vallás- és közoktatási m. kir. minister úr az 1890/1 tanévre meg- állapított tanrendet megerősíti.
322	24378. máj. 28.	Ugyanaz Dr. Sipos Árpád ny. r. tanár- nak a II. félévre 250 frt helyettesi- tési díjt utalványoz.
323	24135. jun. 11.	Ugyanaz a II. félévre Dr. Nemes Imre mtanárnak a bölcsészeti előadásokért 84 frt 10 krt, Dr. Hoványi Ferencz mtanárnak a közegészségtani előadá- sokért 88 frt 60 kr. jutalomdíjt utal- ványoz.
324	26901. jun. 15.	Ugyanaz az akademiái épületen szüke- ssé vált tatarozási munkálatokat 184 frt 07 kr. erejéig engedélyezi.
326	16966. jun. 14.	Ugyanaz az 1890/1 tanévre Dr. Bozóky Alajos igazgatót bizza meg az ausztriai jog, Dr. Sipos Árpád ny. r. ta- nárt a tkezési eljárás kereskedelmi és váltojog helyettesítésével.
		Ugyanannak rendelete, melynek értel- mében az 1890/1 tanév első felében államszámviteltani collegium nem lesz hirdetendő.

Levél- tári szám	Idegen szám	T á r g y
327	26196. jun. 17.	Ugyanaz az 1890/1 tanévre megalakított alap- és államvizsgálati bizottságokat megerősíti.
330	20324. jun. 11.	Ugyanaz Stocker József beiktatott egy évi önkénytes joghallgatónak a f. tanév kezdetétől egy 210 frtos Alapylele ösztöndíjt adományoz.
332	jun. 25.	A kitüntetéssel vizsgázott joghallgatók nevei a nm. vallás- és közoktatási m. kir. miniszterrel közöltetnek.
333	—	A jogi tanfolyamot kitünő eredménnyel végzett joghallgatók nevei a nm. m. kir. igazságügyi miniszterrel közöltetnek.
334	—	Az 1889/90 tanévi hallgatók létszámáról valamint a letett alap- és államvizsgálatokról szóló kimutatások a nm. vallás- és közoktatási m. kir. miniszter urhoz, valamint az országos statisztikai hivatalhoz felterjesztetnek.
335	16584. jun. 15.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. miniszter úr szabályrendelete a 7-ik félév után absolutorumot nyert joghallgatók ösztöndíja tárgyában.
338	8975.	Ugyanannak rendelete a szabályzat 6. §-ának magyarázata tárgyában.
341	jun. 30.	Az 1889/90 tanévről szóló statisztikai főkimutatás a miniszteriumhoz és az orsz. statisztikai hivatalhoz felterjesztetik.
342	—	Zárjelentés az 1889/90. tanévről.

Figyelmeztetés.

A beíratások és beiratások az 18^{90/91.} tanévre f. évi szeptember 1—11-ig bezárólag eszközöltetnek, még pedig az igazgatónál 1—8-ig, az egyes tanárok külön névjegyzékébe legkésőbb szept. 11-ig bezárólag, ezen napon túl a fölvétel csak külön engedély alapján történhetik. A tandíj előzetesen lefizetendő, vagy

amennyiben a joghallgatók a felmentésre igényt tarthatni vélnék, az ez iránti folyamodványok a tanári karhoz ezimezve, mindjárt a beiratáskor az igazgatónál benyújtandók.

A pót- és ismétlő alapvizsgálatok f. évi szept. 9-től 13-ig tartatnak.

A »Veni Sancte« szeptember 15-én lesz, a nyilvános előadások szept. 16-án kezdetnek meg.

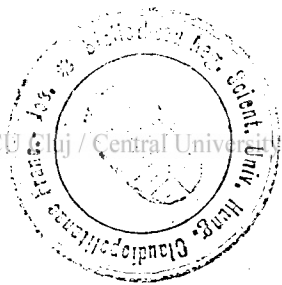
Kelt Nagyváradon, 1890. jul. 1.

Az igazgatóság.

T a r t a l o m.

I. Történelmi visszatekintés	Lap. 3
II. A jog- és államtudományi kar személyzete	4
III. Vizsgálati bizottságok	5
IV. Az 1889/90 tanév története	6
V. A tanárok irodalmi működése	25
VI. Ifjúsági egyletek	27
VII. A tanárok és az általuk előadott tantárgyak átnézete.	28
VIII. Akadémiai hallgatók	30
IX. A tandíj alól egészen és félig felmentettek kimutatása	32
X. Tananyag BCU Cluj / Central University Library Cluj	33
XI. Ösztöndíjasok	35
XII. Vizsgálatok	36
XIII. A joghallgatók statisztikai átnézete	38
XIV. Akadémiai könyvtár	39
XV. Levéltári szemle	41

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A

N A G Y V Á R A D I K I R.

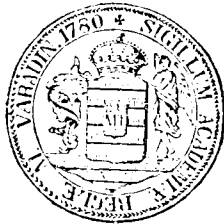
JOGAKADEMIA

T A N R E N D J E

AZ 1890—91-İK TANÉV

BCU Cluj / Central University Library Cluj
E L S Ő F E L É R E .

Helybenhagyatott a nm. vallás- és közoktatási miniszteriumnak 1889.
évi június 9-én 24379. sz. a. kelt rendeletével.

NAGYVÁRAD,
NYOMATOTT IFJ. BERGER SÁMUEL KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1890.

Figyelmeztetés.

1. Minthogy az előszabott történelmi és bölcsészeti collegiumok ezentul az első két évfolyamban hallgatandók, a XIX. század története a második évfolyam kötelező tantárgyai közé vétetett fel ugyan, de azért azon 3. és 4. évesek is kötelesek ezen tantárgyat hallgattni, kik eddig nem hallgatták volna, mert különben annak idején *végbizonyítványt nem kaphatnak*.

2. Az 1889: 26. t.-cz. által a joghallgatók részére biztosított azon kedvezmény, melynél fogva már a 7-ik félév végén kaphatnak végbizonyítványt, csak akkor vehető igénybe, ha a hallgatandó 7 félév összes óraszámára legalább 150 órát tesz ki olyképp, hogy az utolsó 3 félévre összesen legalább 66 óra essék.

3. A félév beszámíthatására legalább hetenkinti 20 órai lecke-hallgatás kimutatandó. Óraátszámításnak csak egy és ugyanazon tanév két fele között van helye. Öt óránál többet nem lehet az első félévről a másikkra átszámítani.

4. A *-gal ellátott előadások ingyenesek, de a kötelezett hetenkinti 20 órába számíthatók.

5. Ámbár az önkéntesi év alatt a felsőbb tanulmányok nem folytathatók, azért az illetők a nm. vallás és közoktatási m. kir. ministernek 1889. évi május 19-én 22749 sz. a. kelt szabályrendelete értelmében a megfelelő tanfolyam hallgatói közé beiktatandók.

TANREND

az 1890—91-ik tanév I. felére.

1. Kötelező tantárgyak.

Az I. évfolyamban.

Bevetés a jog- és államtudományokba, csütörtökön és szombaton 11—12-ig. *Dr. Nagy Ernő*, ny. r. tanár. (2 óra.)

Római magánjog (institutiók), csütörtök kivételével naponként 8—9-ig, hétfőn, kedden és szerdán 9—10-ig. *Dr. Bozóky Alajos*, igazgató tanár. (8 óra.)

Magyar alkotmány és jogtörténet, csütörtök kivételével naponként 10—11-ig, és csütörtökön 8—10-ig. *Dr. Persz Adolf*, ny. r. tanár. (7 óra.)

Művelődéstörténet, hétfőn, kedden, szerdán és pénteken 11—12-ig. *Dr. Személy Kálmán*, ny. r. tanár. (4 óra.)

A II. évfolyamban.

Nemzetgazdászati, csütörtök kivételével naponként 8—9-ig és szombaton 11—12-ig. *Dr. Molnár Imre*, ny. r. t. (6 óra.)

Magyar magánjog, csütörtök kivételével naponként 9—10-ig. *Dr. Sipos Arpád*, ny. r. t. (5 óra.)

Jogbölcsezet, hétfő kivételével naponként 10—11-ig, és csütörtökön 11—12-ig. *Dr. Horányi Gyula*, ny. r. t. (6 óra.)

A XIX. század története, hétfőn, kedden, szerdán és pénteken 11—12-ig. *Dr. Nagy Ernő*, ny. r. t. (4 óra.)

A III. vagyis jogtudományi tanfolyamban.

Törvénykezési eljárás, esütörtök kivételével naponként 10—11-ig. *Dr. Sipos Árpád*, ny. r. t. (5 óra.)

Osztrák magánjog, esütörtök kivételével naponként 11—12-ig és esütörtökön 8—9-ig. *Dr. Bosóky Alajos*, igazgató. (6 óra.)

Büntető jog, hétfő kivételével naponként (esütörtökön is) 9—10-ig. *Dr. Horányi Gyula*, ny. r. t. (5 óra.)

Kereskedelmi és váltójog, esütörtök kivételével naponként 8—9-ig és esütörtökön 10—11-ig. *Dr. Sipos Árpád*, ny. r. t. (6 óra.)

A IV. vagyis államtudományi tanfolyamban.

Alkotmányi és kormányzati politika, esütörtök kivételével naponként 8—9-ig. *Dr. Nagy Ernő*, ny. r. t. (5 óra.)

Magyar közigazgatási jog, esütörtök kivételével naponként 10—11-ig. *Dr. Személy Kálmán*, ny. r. t. (5 óra.)

Magyar pénzügyi jog, esütörtök kivételével naponként 9—10-ig. *Dr. Molnár Imre*, ny. r. t. (5 óra.)

Egyházi jog, naponként (esütörtökön is) 11—12-ig és esütörtökön 10—11-ig. *Dr. Persz Adolf*, ny. r. t. (7 óra.)

2. Speciál-collegiumok.

Római perjog, pénteken 9—10-ig. *Dr. Bosóky Alajos*, igazgató tanár. (1 óra.)

Gaius olvasása, szombaton 9—10-ig. Ugyanaz. (1 óra.)

Művelődéstörténet, lásd fentebb. *Dr. Személy Kálmán* ny. r. tanár. (4 óra.)

* *A népszámlálásról*, szerdán 12—1-ig. Ugyanaz. (1 óra.)

* *A politika irodalomtörténete*, hétfőn 12—1-ig. *Dr. Nagy Ernő*, ny. r. t. (1 óra.)

Közegészségtan, esütörtökön 8—10-ig. *Dr. Horányi Ferencz*, m. t. (2 óra.)

* *Logikai fejtegetések*, esütörtökön 10—11-ig. *Dr. Nemes Imre*, m. t. (1 óra.)

Jegyzet. Az államszámvitel-tanból ebben a félévben nem tartanak előadások.

A jog- és államtudományi kar személyzete.

Igazgató:

Dr. Bozóky Alajos, kir. tanácsos, képesített egyetemi magántanár, a római jog nyilv. rendes tanára, Nagyvárad város törvényhatósági, jogügyi és statisztikai bizottságának, valamint a m. jogászggyűlés állandó bizottságának, a biharmegyei régészeti és történelmi egyesület választmányának, a Szt.-István-társulat irodalmi osztályának tagja. Olaszi, Uri-utca, 699/a. sz. a.

Nyilvános rendes tanárok:

Dr. Sipos Árpád, köz- és váltóügyvéd, képesített egyetemi magántanár, az ausztriai és magyar magánjognak ny. r. s a bányajognak tanára, Nagyvárad város törvényhatósági, s bíráló, jogügyi, valamint a m. jogászggyűlés állandó bizottságának tagja. Olaszi, Szt.-János-utca, saját házában.

Dr. Molnár Imre, képesített egyetemi magántanár, a nemzetgazdász, pénzügytan és m. pénzügyi törvényisme és a tételes nemzetközi jognak ny. r. tanára, Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának tagja. Szigligeti-utca, saját házában.

Dr. Személy Kálmán, képesített egyetemi magántanár, a statisztika és m. közigazgatási jognak ny. r. tanára, a művelődés-történet előadására feljogosított tanár, Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának, községi iskolaszékének és statisztikai bizottságának, s a biharmegyei régészeti- és történelmi-egyesület választmányának tagja, akadémiai könyvtárnok. Fürdő-utca, Kudeka-féle ház.

Dr. Persz Adolf, sz. sz. m. m. bölcsészettudor, h. ügyvéd, képesített egyetemi magántanár, a jogtörténet és egyházi jog ny. r. tanára, Kőfaragó-utca, Ravasz-ház.

Dr. Nagy Ernő, képesített egyetemi magántanár, az encyclopædia, magyar közjog és politika ny. r. tanára, a legújabbkori történet előadására jogosított tanár, a párisi »Société d'Économie sociale« levelező tagja. Apáca-utca, Csathó-ház.

Dr. Horányi Gyula, képesített egyetemi magántanár, a jogbölcészlet és büntetőjog ny. r. tanára, a kar jegyzője. Olaszi, Hidegser-utca 19. sz.

Magántanárok:

Dr. Nemes Imre, a bölcsészettől képesített egyetemi magántanár és főreáltanodai r. tanár, a Szt.-István társulat irodalmi

osztályának és Biharmegye közigazgatási bizottságának tagja. Olaszi, Apáczai-utca, 2. sz. a.

Dr. Horányi Ferencz, az összes gyógytudományok tudora, Nagyvárad város tiszti fő-, továbbá Biharmegye tb. fő-, a nagyváradai I. sz. egyházmegye és szentszék orvosa, a törvényszéki orvostan magántanára, a közegészségtan tanára a helybeli I. sz. szemináriumban. Olaszi, Hidegser-utca 19. sz.

Hitszónok:

Dr. Karsch Lollion, theologiai és bölcsészeti tanár, a m. k. t. egyetem hittudományi karának bekeblezett tagja, az államtudományi államvizsgálati bizottság kültagja, sz. széki ülnök, szegények sz. széki ügyvédje, prosynodális vizsgáló, a Szt.-István társulat igazgató választmányának és irodalmi osztályának tagja. Seminarium.

Könyvtárnok:

Dr. Személy Kálmán. (lásd fent.)

Pedellus:

Korn Lajos, az akadémiai épületben.

Vizsgálati bizottságok.

I. Alapvizsgáló bizottság:

Elnöke: *Dr. Bozóky Alajos*; tagjai: *Dr. Persz Adolf*, *Dr. Sárosi Árpád*, *Dr. Molnár Imre*.

II. Alapvizsgáló bizottság:

Elnöke: *Dr. Molnár Imre*; tagjai: *Dr. Személy Kálmán*, *Dr. Nagy Ernő*, *Dr. Horányi Gyula*.

Jogtudományi államvizsgáló bizottság:

Elnöke: *Dr. Horányi Gyula*; beltagjai: *Dr. Bozóky Alajos*, *Dr. Személy Kálmán*, *Dr. Sárosi Árpád*.

Kültagjai:

Dr. Berkovits Ferencz, h. ügyvéd,
Gedeon Ferencz, h. ügyvéd,
Gyöngyössy Lajos, kir. tszéki bíró,

Hlatky Endre, h. ügyvéd,
Nesstor József, kir. tszéki bíró,
Rádl Ödön, h. ügyvéd,
Ritoók Zsigmond, kir. tanácsos, az ügyvédi kamara elnöke
Tóth Dezső, megyei főügyész.

Államtudományi államvizsgálati bizottság:

Elnöke: *Dr. Persz Adolf*; beltagjai: *Dr. Bozóky Alajos*, *Dr. Molnár Imre*, *Dr. Személy Kálmán*, *Dr. Nagy Ernő*.

Külső tagjai:

Andrássy János, theologiai tanár, czimz. kanonok, szentszéki ülnök.

Beöthy Andor, Biharmegye alispánja,

Bunyitay Vincze, cz. kanonok, a m. tud. akadémia tagja,

Darvassy Endre, kir. tanácsos, pénzügyigazgató.

Dr. Karsch Lollion, theologiai tanár, sz.-széki ülnök,

Ritoók Zsigmond, kir. tanácsos, az ügyvédi kamara elnöke,

Sal Ferencz, kir. tanácsos, N.-Várad város polgármestere,

Tóth Dezső, megyei főügyész,

Dr. Tisza István, Biharmegye törvényhatósági bizottságának tagja, országgyűlési képviselő.

Tanodai értesítés.

A beigtatások és beiratások az 1890/91. tanévre f. évi szeptember 1—11-ig bezárólag eszközöltetnek, még pedig az igazgatónál 1—8-ig, az egyes tanárok külön névjegyzékébe legkésőbb szept. 11-ig bezárólag, ezen napon túl a fölvétel csak külön engedély alapján történhetik. A tandíj előzetesen lefizetendő, vagy amennyiben a joghallgatók a felmentésre igényt tarthatni vélnék, az ez iránti folyamodványok a tanári karhoz czimezve, mindjárt a beiratáskor az igazgatónál benyújtandók.

A pót- és ismétlő alapvizsgálatok f. évi szept. 9-től 13-ig tartatnak.

A »Veni Sancte« szeptember 15-én lesz, a nyilvános előadások szept. 16-án kezdetnek meg.

Kelt Nagyváradon, 1890. jul. 1.

Az igazgatóság.

A TANREND ÁTTEKINTÉSE.

Óra	Előadás	Tanár	Óraszám	Óra	Előadás	Tanár	Óraszám
8—9	<i>Római jog</i> , naponkint	<i>Bozóky.</i>	8	10—11	<i>Törvénykezési eljárás</i> , naponkint	<i>Sipos.</i>	5
	<i>Nemzetgazdaszat</i> , naponkint	<i>Molnár.</i>	6		<i>Kereskedelmi és váltójog</i> , csütörtökön		—
8—10	<i>Kereskedelmi és váltójog</i> , naponkint	<i>Sipos.</i>	6	10—12	<i>Közigazgatási jog</i> , naponkint	<i>Személy.</i>	5
	<i>Politika</i> , naponkint	<i>Nagy.</i>	5		<i>Egyházi jog</i> , csütörtökön	<i>Persz.</i>	—
9—10	<i>Osztrák jog</i> , csütörtökön	<i>Bozóky.</i>	—	11—12	<i>Jogbölcsészet</i> , csütörtökön	<i>Hoványi Gy.</i>	—
	<i>Magyar alkotmány és jogtörténet</i> , csütörtökön	<i>Persz.</i>	—		<i>Bevezetés a jog és államtudományokba</i> , csütörtökön és szombaton	<i>Nagy.</i>	2
9—10	<i>Közegészségtan</i> , csütörtökön	<i>Hoványi F.</i>	2	11—12	<i>Művelődéstörténet</i> , hétfőn, kedden, szerdán, pénteken	<i>Személy.</i>	4
	<i>Római jog</i> , hétfőn, kedden, szerd.	<i>Bozóky.</i>	—		<i>Nemzetgazdaszat</i> , szombaton	<i>Molnár.</i>	—
10—11	<i>Római perjog</i> , pénteken		1	12—1	<i>A XIX. század története</i> , hétfőn, kedden, szerdán, pénteken	<i>Nagy.</i>	4
	<i>Gaius olvasása</i> , szombaton		1		<i>Osztrák jog</i> , naponkint	<i>Bozóky.</i>	6
10—11	<i>Magyar magánjog</i> , naponkint	<i>Sipos.</i>	5	<i>Egyházi jog</i> , naponkint	<i>Persz.</i>	7	7
	<i>Büntetőjog</i> , hétfő kivételével naponkint	<i>Hoványi Gy.</i>	5	<i>*A népszámlálásról</i> , szerdán	<i>Személy.</i>	1	1
10—11	<i>Magyar pénzügyi jog</i> , naponkint	<i>Molnár.</i>	5	<i>*A politika irodalomtört.</i> , hétfőn	<i>Nagy.</i>	1	1
	<i>Magyar alkotmány és jogtörténet</i> , naponkint	<i>Persz.</i>	7				
10—11	<i>*Logikai fejtegetések</i> , csütörtökön	<i>Nemes.</i>	1				
	<i>Jogbölcsészet</i> , hétfő kivételével naponkint	<i>Hoványi Gy.</i>	6				

Jegyzet: Naponkint úgy értendő, hogy csütörtök kivételével, ha csak az ellenkező nincs megjegyezve. A r. kath. joghallgatók részére minden vasárnap 10 órakor isteni tisztelet a premontrai templomban.